झापा गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

टाघनडुब्बा, झापा

राजश्व सुधार कार्ययोजना

(Revenue Improvement Action Plan-RIAP)

अन्तिम प्रतिवेदन

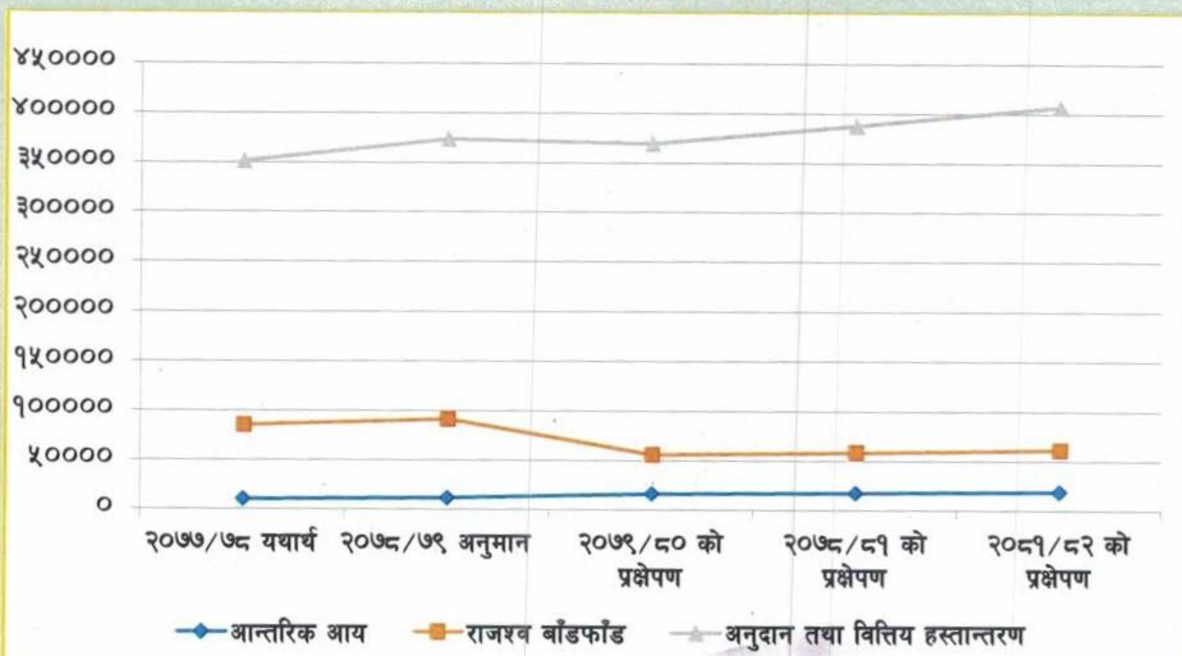

विषय सूची

परिच्छेद – एकः परिचय १

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य १

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू २

१.४ उद्देश्यहरू २

१.५ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया २

१.५.१ तयारी तथा समन्वय ३

१.५.२ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन ३

१.५.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फारम तथा सूची विकास ३

१.५.४ अभिमुखीकरण तथा तालिम सामग्री तयारी ३

१.५.५ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण ३

१.५.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी ४

१.५.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल ४

१.५.८ राजश्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी ४

१.६ अध्ययनको सीमा ४

परिच्छेद – दुइः राजश्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था ५

१.७ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय ५

१.७.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति ५

१.७.२ भौगोलिक अवस्थिति ५

१.७.३ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण ५

१.७.४ क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग ६

१.७.५ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या ६

१.७.६ नदीनाला र ताल, पोखरी ७

१.७.७ वन तथा जैविक विविधता ७

१.७.८ साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू ७

१.७.९ प्रमुख विशेषता ७

१.८ गाउँपालिकाको मानव संशाधनको अवस्था ८

१.८.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून ८

१.८.२ मानव संशाधन/कर्मचारी र कार्यविवरण ८

१.९ गाउँपालिकाको सम्पत्ति विवरण ८

१.९.१ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्र्याक्टर आदी) ८

१.९.२ सार्वजनिक शौचालय ९

१.१० आर्थिक अवस्था ९

१.१०.१ स्थानीय बजार तथा व्यापार केन्द्र ९

१.१०.२ नीजि अस्पताल, विद्यालय तथा कलेज ९

Integrated Studies & Re

परिच्छेद - तीन: गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता १०

२.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था १० ४०

२.१.१ संवैधानिक व्यवस्था १० ४०

२.१.२ कानूनी व्यवस्था १० ४१

२.२ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था १६ ४५

२.३ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण १८

२.३.१ स्थानीय कर राजश्व १८

२.३.२ गैर कर राजश्व २३

परिच्छेद – चार: आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था २८

३.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण २८ ४९

३.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान २८ ५१

३.३ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता २९ ५१

३.३.१ राजश्व प्रशासन तथा परिचालनको व्यवस्था २९ ५१

३.४ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन ३१ ५१

३.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था ३३

३.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू ३४

परिच्छेद - पाँच: राजश्व सुधार कार्ययोजना ३५

४.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू ३५

४.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा ३६

४.३ बजेट अनुमान ३९

परिच्छेद - छ: आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

५.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू

५.२ राजश्व सङ्कलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन

५.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

५.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

परिच्छेद - सात: अपेक्षित नतिजा

६.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश

६.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण

६.३ नतिजा तालिका

परिच्छेद - आठ: कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

७.२ श्रोत व्यवस्थापन

७.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

अनुसूचीहरू ५४
अनुसूची १: सन्दर्भ सामग्रीहरू ५४
अनुसूची २: तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम ५६
अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ६१
अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ६२
अनुसूची ५ : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति ६३
अनुसूची ६ : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू ६६

Integrated Studies & Research Centre P. Ltd.

तालिकाहरू

को वडागत विवरण	५
को भूउपयोग सम्बन्धी विवरण	६
को जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण	६
मर्श समितिको नामावली	८
मा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण	९
क्षेत्रका सार्वजानिक शौचालय सम्बन्धी विवरण	९
सम्बन्धी विवरण	९
ोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	१३
प्रदेश तह वीचको राजश्व बाँडफाँट	१४
वृद्धि कर, अन्तःशुल्कको बाँडफाँट	१४
आय सङ्कलनको विद्यमान अवस्था विवरण	१६
र सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण	१८
कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण	१९
कर सम्वन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण	
र सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण	२२
दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण	२४
जिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण	२५
तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण	२७
आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था	३१
वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा)	३४
ार कार्ययोजना	३६
ा.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा)	४२
न आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)	४५
ीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा)	४८

परिच्छेद – एकः परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान अनुसार राज्यलाई संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहमा बिभाजन गरेको छ । तीन तहमा विभाजित सरकारले संविधान र कानून बमोजिम राज्यशक्तिलाई समन्वय, सहकार्य र सहअस्तित्वको आधारमा चल्ने गरी व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधानको अनुसूची (८) मा स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची (९) मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारको बारेमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । जस अनुसार स्थानीय सरकारलाई विभिन्न कर तथा गैर करहरू लगाउने र उठाउने अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद (९) को दफा (५५) देखि (६८) सम्म स्थानीय तहले प्रयेग गर्न पाउने आर्थिक अधिकार एवं यसका लागि कानूनी सिमा समेत निर्धारण गरेको छ । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहले लगाउन पाउने कर, सङ्कलन गर्न सक्ने राजश्व, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त गर्ने अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँट र आर्थिक सहयोग सम्बन्धमा स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ । यी संवैधानिक र कानूनी प्रावधान अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्र राजश्व सङ्कलन, बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न सक्ने हुँदा यसलाई अझ व्यवस्थित र पारदर्शी ढङ्गबाट अधिकारको प्रयोग हुन आवश्यक पर्दछ ।

राज्य पूनर्संरचना पश्चात स्थानीय सरकारलाई जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रुपमा भएकाले जनताका आकांक्षा र चाहनाहरूको सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । यस अवस्थामा स्थानीय तहले आ-आफ्नो जिम्मेवारी पुरा गर्न र जनचाहना अनुरुप सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक छ । स्थानीय सरकारको विकास र प्रशासनिक खर्च धान्नका लागि र स्थानीय तहको आन्तरिक राजश्व सङ्कलनको क्षमता वृद्धि गर्न अपरिहार्य भएको छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजश्व अधिकारका सम्भावित क्षेत्रहरूको खोजी गरी परिचालनका लागि अवलम्वन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकिय सुधारका उपायहरू पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्ने हुन्छ । मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा तीन वर्षमा खर्च गरिने क्षेत्र, कार्यक्रम, आयोजना र क्रियाकलापहरूमा प्रति एकाई लागतसहितको खर्चको प्रक्षेपण गर्न, खर्च गरिने क्षेत्रहरूको प्राथमिकीकरण गर्न खर्चका स्रोतहरूको उल्लेख गर्नुपर्ने हुन्छ । यसका लागि राजश्व परिचालन गर्न सकिने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय तहको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको आवश्यकता पर्दछ ।

यसै सन्दर्भमा झापा जिल्लाको झापा गाउँपालिकाले इन्टिग्रेटेड स्टडी एण्ड रिसर्च सेन्टर, काठमाण्डौको प्राविधिक सहयोगमा प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र प्रदेश १ प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रम अन्तर्गत अध्यक्ष, उपाध्यक्ष सहित निर्वाचित पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्व शाखा तथा आर्थिक प्रशासन शाखाका कर्मचारीहरू समेतको सक्रिय उपस्थिति र सहभागिता एवं सहयोगमा गाउँपालिकाको आगामी तीन वर्षको लागि यो राजश्व सुधार कार्ययोजना, २०७८ तयार पारिएको हो ।

१.२ राजश्व सुधार योजनाको औचित्य

नेपालको संविधान र विभिन्न सङ्घीय कानूनहरूमा स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरिएका छन् । गाउँपालिकाका निर्वाचित जनप्रतिनिनिधिहरू लगायत राजश्व सङ्कलनमा संलग्न रहने कर्मचारीहरू समेतका लागि गाउँपालिकाको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक र कानूनी प्रावधानका बारेमा अझ वढी थप स्पष्ट पार्न, राजश्वका सम्भावित क्षेत्र पहिचान गर्नु जरुरी हुन्छ । राजश्वका क्षेत्र र दायरा विस्तार गरी आन्तरिक आय वृद्धि गर्ने दिशामा राजश्व सुधार कार्ययोजनाले महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको हुन्छ । यस अध्ययनबाट तयार गरिएको राजश्व सुधार कार्ययोजना नेपाल सरकार र राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको लागि स्थानीय तहहरूलाई उपलब्ध गराउने विभिन्न प्रकारका अनुदान सम्बन्धी मापदण्ड र आधारहरू तयार गर्न, मध्यमकालिन खर्च संरचना

तयार पार्न सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा उपयोगी हुनेछ । मध्यमकालिन खर्च संरचनामा तयार पार्दा तीन वर्षकालागि आन्तरिक आयको समेत प्रक्षेपण गर्न यसले सहयोग पुऱ्याउने छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (१८) बमोजिम स्थानीय तहले आयको अनुमान अर्थ मन्त्रालयमा पेश गर्न तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा (६६) को उपदफा (६) बमोजिम स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिले आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गर्नकालागि यो दस्तावेज उपयोगी हुनेछ ।

१.३ कार्ययोजनाका सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

सोच

गाउँपालिकाको आन्तरिक आय प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने

लक्ष्य

गाउँपालिकाको राजश्व सुधारका सम्भाव्य क्षेत्रहरूको पहिचान भई सुधारकालागि कृयाकलापहरू तय भएको हुने ।

१.४ उद्देश्यहरू

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको सर्वोपरि उद्देश्य झापा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा वृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याउनु हो । तत्कालिन उद्देश्य गाउँपालिकाको आन्तरिक राजश्वको परिचालनको विद्यमान अवस्थाको समीक्षा गर्ने र आन्तरिक स्रोतका सम्भावनाहरूको विश्लेषण गरी आगामी तीन वर्षको आन्तरिक आयको प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नु रहेको छ । यो योजनाको विशिष्ट उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

- गाउँपालिकाका आर्थिक अधिकार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धमा गाउँकार्यपालिकाका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, कर्मचारीहरू तथा राजश्व प्रशासनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई स्थानीय तहको राजश्व अधिकार बारे अभिमुखीकरण गरी क्षमता विकास गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विगत तीन वर्षको शीर्षकगत रुपमा आन्तरिक आयको अवस्था र प्रवृत्तिको विश्लेषण गर्ने र राजश्वको प्रक्षेपण गर्ने
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका लागि आयका प्रमुख स्रोतहरूको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- राजश्व प्रशासनको नीतिगत, संस्थागत व्यवस्था, विलिङ्ग तथा आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको विश्लेषण गर्ने ।
- गाउँपालिकाको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरू पहिचान गरी राजश्व सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको राजश्व सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- गाउँपालिकाको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आवश्यक सुधारका लागि सुझाव उपलब्ध गराउने ।

१.५ कार्ययोजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यको सन्दर्भमा विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरूको अध्ययन (अनुसूचीमा दिइएका), आवश्यक फाराम तथा चेकलिष्ट तयार, तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन र विश्लेषण, समावेशी र सहभागितामूलक छलफल, परिचयात्मक बैठक तथा अभिमुखीकरण एवं कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना जस्ता विधि र प्रक्रियाहरू अवलम्बन गरिएको थियो । योजना तर्जुमा कार्य दिग्दर्शनले निर्दिष्ट गरेका निम्न बमोजिमका विधिहरूको अवलम्वन गरी कार्ययोजना तयार पारिएको छ ।

१.५.१ तयारी तथा समन्वय

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको तर्जुमाको लागि सर्वप्रथम झापा गाउँपालिकासँग समन्वय गरी छलफल गरियो । छलफलको क्रममा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न गर्ने मिति तथा समय तय गरी सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी प्रक्रियाको बारेमा छलफल गरियो ।

१.५.२ सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको प्रथम चरणमा विभिन्न स्रोतहरूबाट सन्दर्भ सामग्रीहरू सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरिएको थियो । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएको मूख्य सामग्रीहरू **अनुसूची १** मा दिइएको छ ।

१.५.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन फारम तथा सूची विकास

सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनका लागि आवश्यक फारमहरूको विकास गरिएको थियो । गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्यक्रमको सन्दर्भमा तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि प्रयोग गरिएको फारम **अनुसूची २** मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.५.४ अभिमुखीकरण तथा तालिम सामग्री तयारी

राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन २०७६ मा दिइएको विषयवस्तुको आधारमा यस गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कार्यपालिकाका सदस्यहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समिति र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिका पदाधिकारीहरू, शाखा प्रमुखहरू, राजश्व सङ्कलनमा संलग्न कर्मचारीहरू तथा करदाताका प्रतिनिधिहरूलाई २०७८ माघ २५ गते १ दिनको अभिमुखीकरण कार्यशाला सञ्चालन गरियो । अभिमुखीकरण कार्यशालाको सम्पूर्ण विवरण (प्रशिक्षक सहभागी र अन्य आवश्यक सूचनाहरू) प्रदेश तथा स्थानीय शासन कार्यक्रमको क्षमता विकास सूचना प्रणालीमा प्रविष्ट गरियो । अभिमुखीकरण कार्यक्रममा समावेश गरिने विषयवस्तुहरू तपशिलमा उल्लेख गरिए बमोजिम छन :

- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको परिचय
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको उद्देश्यहरू
- राजश्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्था
- स्थानीय तहले राजश्व परिचालनका सवालहरू र अनुभव ।
- राजश्व सङ्कलनमा भोगेका समस्या तथा समाधानका उपायहरूको पहिचान तथा नयाँ क्षेत्रहरूको पहिचान
- राजश्व सुधार कार्ययोजनाको औचित्व
- स्थानीय तहको एकल तथा संयुक्त राजश्व अधिकार,
- राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया
- आर्थिक ऐनको आवश्यकता

१.५.५ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन तथा विश्लेषण

गाउँपालिकाको राजश्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरूका लागि सञ्चालित तालिम कार्यक्रमको दौरानमा राजश्व परिचालनको विद्यमान अवस्था, उपलब्ध सूचनाको आधारमा राजश्वको शीर्षकगत सम्भाव्यता विश्लेषण, राजश्व परिचालन देखिएका समस्या र ती समस्याको समाधानका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू र राजश्व प्रक्षेपणको प्रारम्भिक दस्तावेज तयार गरियो । यस प्रकार तयार प्रारम्भिक दस्तावेजमा नपुग सूचना सङ्कलन गर्न सम्बन्धित कर्मचारी र गाउँपालिकाको वेवसाईट, आर्थिक ऐन, आर्थिक विवरण र अन्य दस्तावेज र श्रोतबाट थप तथ्याङ्क सङ्कलन गरियो ।

यसैगरी प्रत्यक्ष रुपमा कार्यपालिका कार्यालयका सम्बन्धित शाखाका कर्मचारी, वडा कार्यालय र सम्बन्धित सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिसँग राय परामर्श र स्थलगत अवलोकन समेत गरी तथ्याङ्क सङ्कलन तथा अन्य श्रोतबाट उपलब्ध तथ्याङ्क रुजु समेत गरियो । यस प्रक्रियामा देहायमा उल्लिखित क्षेत्रगत तथ्याङ्क एवं सूचनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो :

- राजश्व परिचालनको नीतिगत, कानूनी र प्रशासनिक व्यवस्था सम्बन्धी विवरण,
- विगत आर्थिक वर्षहरूको यथार्थ आय विवरण,
- चालु आर्थिक वर्षको अनुमानीत आय विवरण तथा आर्थिक ऐन,
- आन्तरिक आय सङ्कलनको अवस्था, स्रोत, क्षेत्र तथा दर सम्बन्धी विस्तृत विवरण,
- कर तथा गैर कर क्षेत्रहरूको शीर्षकगत दायरा, दर तथा कूल सङ्कलनको सम्भावना,
- आन्तरिक आय सङ्कलनको सम्भावित नयाँ क्षेत्रहरू सम्बन्धी तथ्याङ्क तथा सूचना ।

१.५.६ तथ्याङ्क विश्लेषण तथा मस्यौदा तयारी

सर्वप्रथम अध्ययनका क्रममा विभिन्न स्रोतहरूको पुनरावलोकन, गाउँपालिकाबाट प्राप्त अभिलेखहरूको अध्ययन र गाउँपालिकामा आयोजना गरिएको कार्यशाला गोष्ठीबाट प्राप्त सुझाव र सल्लाहका आधारमा प्रारम्भिक मस्यौदा प्रतिवेदन तयार गरिएको थियो ।

१.५.७ मस्यौदा प्रस्तुती तथा छलफल

यसरी तयार गरिएको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा प्रतिवेदनलाई २०७९ असार १ गते गाउँपालिकाको सम्बन्धित सबै सरोकारवाला पक्षहरू समक्ष प्रस्तुत गरी आवश्यक सुझावहरू तथा पृष्ठपोषण सङ्कलन गरिएको थियो । त्यहाँबाट प्राप्त सुझावहरूलाई मस्यौदा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएको थियो ।

१.५.८ राजश्व सुधार कार्यायोजना अन्तिम दस्तावेज तयारी

गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू, राजश्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजश्वसँग सम्बन्धित कर्मचारी आदिबाट प्राप्त सुझावहरू समावेश गरी प्रतिवेदनलाई अन्तिम रुप दिइएको थियो

१.६ अध्ययनको सीमा

झापा गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ :

- गाउँपालिकाको प्रमुख आयश्रोतको रुपमा रहेको सम्पत्ति कर अनुमानका लागि साविक मालपोत कार्यालयमा रहेको गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको घर जग्गाको लगत गाउँपालिकामा उपलब्ध नभएको कारण सम्पत्ति कर यति नै प्राप्त हुन सक्छ भन्ने ठोस आधारको अभावले सहभागीहरूले दिएको सूचना र अनुमानमा निर्भर रही सोही आधारमा तयार गरिएको छ ।
- यस अध्ययन गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरू तथा सम्बन्धित कर्मचारीहरू र अन्य सरोकारवाला पक्षहरूसँग गरिएको छलफल र कार्यशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिएको हो ।
- राजश्व प्रक्षेपण गर्ने क्रममा कतिपय स्रोतहरूका करदाताको सङ्ख्या सम्बन्धी आधिकारिक आधार तथ्याङ्क प्राप्त हुन नसकेकोले सहभागीहरूले दिएको सूचनालाई आधार मानिएको छ ।
- गाउँपालिकाको बस्तुगत विवरण तयार भई नसकेको र सहभागीहरूमा सम्पूर्ण गाउँस्तरीय तथ्याङ्क सम्बन्धी जानकारी हुन नसक्नुले पनि अध्ययनलाई सीमावद्ध गराएको छ ।

Integrated Studies & Research

परिच्छेद – दुइः राजश्व परिचालन सम्बन्धी गाउँपालिकाको विद्यमान अवस्था

गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनसँग सम्बन्धित आन्तरिक तथा बाह्य पक्षहरूलाई यस परिच्छेद अन्तर्गत विश्लेषण गरिएको छ । विशेषतः गाउँपालिकाको परिचय, आन्तरिक आय परिचालनको विद्यमान अवस्था र हालका मुख्य सवालहरूलाई छोटकरीमा व्याख्या गरिएको छ । यसले गाउँपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

१.७ गाउँपालिकाको संक्षिप्त परिचय

१.७.१ राजनीतिक तथा प्रशासनिक अवस्थिति

झापा गाउँपालिका पूर्वी नेपालको झापा जिल्लाको दक्षिण पूर्वी भागमा अवस्थित एक सुन्दर गाउँपालिका हो । वि. सं.२०७३ सालमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले ७५३ स्थानीय तह लागु गर्दा झापा जिल्लामा साबिकको कुमरखोद, टाघनडुब्बा र शरणामति गाउँ विकास समितिहरूलाई झापा गाउँपालिका बनाईएको हो । झापा गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल ९४.१२ वर्ग कि. मी रहेको छ । यो गाउँपालिका ७ वडामा विभाजन गरिएको छ । २०६८ को जनगणना अनुसार यस गाउँपालिकाको कूल जनसङ्ख्या ३४६०१ रहेको छ । यस गाउँपालिकाको सिमाना पूर्वमा बाह्रादशी गाउँपालिका पश्चिममा गौरीगञ्ज गाउँपालिका र शिवसताक्षी नगरपालिका, उत्तरमा कन्काई नगरपालिका र दक्षिणमा भारतको बिहार रहेको छ ।

तालिका नं. १: गाउँपालिकाको वडागत विवरण

क.स.	समावेश गरिएको गाविस	जनसङ्ख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि मी)
१	कुमरखोद (१,२,३,४)	४५०६	१३.२४
२	कुमरखोद (५,६,७,८,९)	५०७९	१७.२५
३	टाघनडुब्बा (१,५,७९)	५०५२	८.४९
४	टाघनडुब्बा (२-४,६)	५२०३	१३.७८
५	शरणामती (१,२,३)	५२२९	११.५८
६	शरणामती (४,५,६)	५१२३	१४.७९
७	शरणामती (७,८,९)	४४०९	१४.९८
	जम्मा	३४६०१	९४.१२

स्रोत: झापा गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७६

१.७.२ भौगोलिक अवस्थिति

झापा गाउँपालिका २६° २६' ११.८२४८" देखि २६° ३५' २४.४५" उत्तरी अक्षांश र ८७° ४८' ४०.५२८८" देखि ८७° ५५' ५.२६८" पूर्वी देशान्तर सम्म फैलिएको छ । यस गाउँपालिकाको उचाई ७१.५० मी. देखि १००.७० मी. सम्म रहेको छ । तराई क्षेत्रमा अवस्थित रहेको हुँनाले यस गाउँपालिकामा अर्धउष्ण र उष्ण हावापानी पाईन्छ । शीतकालमा औषत तापक्रम १० डीग्री से. सम्म ओर्लने गर्दछ भने ग्रीष्म ऋतुमा ३६ डीग्री से. सम्म पुग्ने गर्दछ ।

१.७.३ ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरण

पहिले झापा जिल्लको सम्पूर्ण प्रशासनिक कार्य मोरङ गोश्वाराले हेर्ने गर्दथ्यो । पछि उक्त मोरङ गोश्वारा हालको कुमरखोद गाविस अन्तर्गत पर्ने झापा गाउँमा सारियो जुन गाउँ साविकको कुमरखोद गाविसमा झापा बजार नामले चिनिन्छ । तसर्थ त्यस झापा गाउँको नामबाटै कालान्तरमा यस ठाउँ (जिल्ला) को नाम झापा रहन पुग्यो । झापा जिल्लाका आदीवासी जाती राजवंशीहरूको राजवंशी भाषामा झापाको अर्थ ढकनीवा बिर्को भन्ने अर्थ लाग्ने र

शताब्दीऔं देखि वन जंगलवाट ढाकिएको वा छोपिएको हुँदा यस ठाउँको नाम झापा रहन गएको भन्ने भनाई रहिआएको छ। राज्य पुनसंरचना अन्तरगत कुमरखोद, टाघनडुब्बा र शरणामती गाविसलाई समेटेर नयाँ गाउँपालिका निर्माण गर्दा जिल्लाकै नाममा रहेको र विगतको ऐतिहासिक पृष्ठभूमीलाई ध्यानमा राख्दै यस गाउँपालिकाको नाम झापा नै राख्न सबैको सहमती भए अनुसार झापा नामाकरण गरिएको हो।

१.७.४ क्षेत्रफल, भूबनौट तथा भूउपयोग

यस गाउँपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगलाई हेर्दा ८४.२२ प्रतिशत अर्थात सबैभन्दा धैरे खेतीयोग्य जमिनले ओगटेको छ भने दोस्रोमा ७ प्रतिशतमा झाडी बुट्यान क्षेत्र रहेको छ। वन जङ्गल १.५७ प्रतिशत, बस्ती क्षेत्र ३.३२ प्रतिशत, तटबन्द/कटान क्षेत्र ३.३० प्रतिशत र खोलानाला ०.५९ प्रतिशत रहेको छ। यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. २: गाउँपालिकाको भूउपयोग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जमिनको किसिम	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.मा)	प्रतिशत
१	खेतीयोग्य जमिन	७९.२५	८४.२२
२	वन जङ्गल	१.४८	१.५७
३	झाडी बुट्यान	६.५९	७.००
४	बस्ती क्षेत्र	३.१३	३.३२
५	खोलानाला	०.५५	०.५९
६	तटबन्द/कटान क्षेत्र	३.१०	३.३०
	जम्मा	**९४.०९**	**१००**

स्रोत: स्याटलाइट चित्रको आधारमा जिआएस नक्सा वाट तयार पारिएको

१.७.५ जनसङ्ख्या तथा घरपरिवार सङ्ख्या

यस गाउँपालिकाको जम्मा जनसङ्ख्या ४११३६ रहेको छ। जसमध्ये महिला जनसङ्ख्या १९९३२ र पुरुष जनसङ्ख्या २१२०४ रहेका छन। यसरी हेर्दा प्रति १०० जना महिलामा पुरुषको जनसङ्ख्या १०६.३८ रहेको छ। सबैभन्दा बढी जनसङ्ख्या वडा नं. ४ मा र सबैभन्दा कम जनसङ्ख्या वडा नं. ७ मा रहेको छ। गाउँपालिकामा रहेका परिवारको औषत आकार ५.१२ रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार झापा गाउँपालिकाको घरसङ्ख्या ८००३, परिवार सङ्ख्या ८५५४ र जनसङ्ख्या ३९३७२ रहेको छ। जनगणना २०६८ सँग तुलना गर्दा यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या १.२९ प्रतिशतले वृद्धि हुँदै गएको देखिन्छ। यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ३: गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या तथा घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	घरपरिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या				परिवारको औषत आकार	लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुष)	क्षेत्रफल	जनघनत्व(प्रति वर्ग कि.मी.
		पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा				
१	१०७६	२६९७	२५३४	०	५२३१	४.८६	१०६.४३	१३.२४	३९५.०९
२	११३०	२९३९	२७१६	०	५६५५	५.००	१०८.२१	१७.२५	३२७.८३
३	१३५३	३४९६	३३४७	०	६८४३	५.०६	१०४.४५	८.४९	८०६.०१
४	१०७३	३१७७	२९७३	०	६१५०	५.७३	१०६.८६	१३.७८	४४६.३०

वडा नं.	घरपरिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या				परिवारको औषत आकार	लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुष)	क्षेत्रफल	जनघनत्व(प्रति वर्ग कि.मी.
		पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा				
५	११३९	३१६३	२९३८	०	६१०१	५.३६	१०७.७९	११.५८	५२६.८६
६	१२३०	३०८१	२८५६	०	५९३७	४.८३	१०७.८७	१४.७९	४०१.४२
७	१०३०	२६५१	२५६८	०	५२१९	५.०७	१०३.२३	१४.९८	३४८.४०
जम्मा	८०३१	२१२०४	१९९३२	०	४११३६	५.१२	१०६.३८	९४.१२	४३७.११

स्रोतः झापा गाउँपालिका पार्श्वचित्र २०७६

१.७.६ नदीनाला र ताल, पोखरी

यस गाउँपालिकामा ठूला नदी नालाहरू रहेको छैनन । यस गाउँपालिकामा नदीनालाहरू नभएता पनि केहि सिमसार क्षेत्रहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको वडा नं. ६ र ७ मा रानी सामुदायिक सिमसार क्षेत्र, गुफा खाडी सिर्जना वस्ती र गोल्मानी सडकवारीमा रहेको छ ।

१.७.७ वन तथा जैविक विविधता

झापा गाउँपालिका नेपालको तराई क्षेत्रमा अवस्थित छ । यहाँ अर्ध उष्ण तथा उष्ण हावापानी पाईने हुँनाले प्राय गरेर साल, सिसौ, सिमल, खयर, सतिसाल जस्ता वनस्पतिहरू पाईन्छ भने राज धनेश, मयूर, कालो तित्रा, सिम तित्रा, लुईंचे, खैरो धनेश, सुगा, कण्ठे सुगा, मदन सुगा/टुईके सुगा, जुँगे सुगा, कालो गिद्ध, डंगर गिद्ध, लामो ठुँडे गिद्ध, सिलसिले, कटुस टाउके, मौरी चरी, जङ्गली लाटोकोसेरो, खैरो हाँस, सानो माटोकोरे, भुद्रुङ, चिल, काँडे बाज, कण्ठे बाज, घुकुती ढुकुर, सानो बौडाई, ठूलो लहाँचे, छिर्के लहाँचे, कोईली, हुट्टी ट्याउँ, कालो ढाडे लाहाँचे, भद्रे, सानो जलेवा, सानो बकुल्ला, लालसर, कालो भूँडीफोर, चिभे, तोप चरा, कोकले, जुरेली/बुलबुल, गाजले चरी, धोबी चरा, श्यामा, रानी चरी, छिरबिरे माटो कोरे, कालिज, नीलकण्ठ, बट्टाई, कुथ्रुके, ठूलो चमेरो, भँगेरी बाज, थोप्ले लाटोकोसेरो, बकुल्ला, मलेवा जस्ता चराचुरुङ्गीहरू पाईन्छ । सर्प, दुई मुखे, पानी सर्प, डोम जातका सर्प, गोहोरा, सुन गोहोरो, बाघ, मृग हरिण जस्ता जीवजन्तुहरू पाइन्छन ।

१.७.८ साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू

झापा गाउँपालिकामा साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय स्थल र सम्पदाहरू उल्लेख्य मात्रामा नरहेको पाईन्छ । यस गाउँपालिकाको वडा नं. ६ मा अवस्थित रानी सामुदायिक वन र वडा नं. २ को गंगा मन्दिरलाई धार्मिक स्थलको रुपमा लिएको छ । वडा नं २ को चिया बगानलाई बनभोज स्थलको रुपमा लिएको देखिन्छ । वडा नं. २ को गोफा खाडीमा माछा पालन गरेको छ । पर्यटकीय दृष्टिकोणले हेर्दा रानी सामुदायिक वनमा लगभग वार्षिक ५०० जना र दोभान ऱ्याफ्टिङमा ३००० जती पर्यटकहरू आउने गरेको देखिन्छ ।

१.७.९ प्रमुख विशेषता

यस गाउँपालिकामा जातिगत र साँस्कृतिक विविधता रहेको पाईन्छ । यस गाउँपालिका वासिन्दाहरूले मनाउने प्रमुख चाडपर्व र मेलाहरूमा पनि विविधता रहेको छ । विजया दशमी, दिपावली, होली, रामनवमी, सिरुवा पर्व, चण्डी नाच, वकर ईद, इदुल फितरे मेला, ऐर, रमजान, पैगम्वर मोहम्मद जँम दिवस, सोरहाई, तमु ल्होसार, सोनाम ल्होसार, ग्याल्वो ल्होसार, जलशाह, सोवे वरात, माघे संक्रान्ती, तिज, जनैपूर्णिमा, कृष्णजन्माष्टमी, बुद्ध जयन्ती आदि प्रमुख चाडपर्वहरू र शिवरात्री मेला, पर्यटन कृषि दशै मेला, लाखे नाच, गाईजात्रा, हिलेजात्रा, जस्ता मेलाहरूले गाउँपालिकाको साँस्कृतिक वैभवलाई उच्च राख्न मद्दत गरेका छन् ।

१.८ गाउँपालिकाको मानव संशाधनको अवस्था

१.८.१ राजश्व परिचालन सम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कानून

यस गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनसँग सम्वन्धित ऐन, निर्देशिका, कार्यविधि निर्माण गरेको छ । राजश्वसँग सम्बन्धित ऐन, निर्देशिका तथा कार्यविधिहरू गरी ७ वटा निर्माण गरिएका छन ।

१) आर्थिक ऐन (५ वर्ष)
२) विनियोजन ऐन (५ वर्ष)
३) झापा गाउँपालिका सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०७७
४) घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजत पत्र सम्वन्धी कार्यविधि, २०७५
५) बजार अनुगमन निर्देशिका, २०७७
६) संस्था दर्ता तथा नविकरण सम्वन्धी कार्यविधि, २०७६
७) झापा गाउँपालिकामा करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने सम्वन्धी कार्यविधि, २०७६

राजश्व परिचानकालागि आवश्यक देखिएका कार्यविधिहरू

- सम्पत्ति कर तथा मालपोत सङ्कलन कार्यविधि
- घर जग्गा बहाल कर कार्यविधि
- बहाल बिटौरी शुल्क सङ्कलन कार्यविधि

१.८.२ मानव संशाधन/कर्मचारी र कार्यविवरण

यस गाउँपालिकाकाको राजश्व परिचालनको लागि नीतिगत सुझाव र अनुगमन कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा निजी क्षेत्रको समेत प्रतिनिधित्व गर्ने उद्योग तथा वाणिज्यसँग सम्वन्धित संस्थाहरूको प्रतिनिधि समेत रहेको ६ सदस्यीय राजश्व परामर्श समितिको गठन भै कार्यरत रहेको छ ।

तालिका नं. ४: राजश्व परामर्श समितिको नामावली

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१	श्री अन्जुदेवी थपलिया	गाउँ कार्यपालिका उपाध्यक्ष	संयोजक
२	श्री खेमराज थापा	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सदस्य
३	श्री सुभाषलाल गणेश	गाउँपालिका सदस्य	सदस्य
४	श्री अनिता के.सी.	गाउँपालिका सदस्य	सदस्य
५	श्री ओम प्रसाद गणेश	निजी क्षेत्र	सदस्य
६	श्री विकास अग्रवाल	घरेलु	सदस्य
७	चन्द्र मणि तिम्सिना	राजश्व शाखा प्रमुख	सदस्य सचिव

स्रोत : स्थानीय राजश्व परामर्श समितिको बैठक पुस्तिका, २०७८

१.९ गाउँपालिकाको सम्पत्ति विवरण

१.९.१ सवारी तथा निर्माण साधन (जीप, जेसिबी, ट्रिपर, ट्रक्याक्टर आदी)

यस गाउँपालिकामा सवारी साधनमा स्कर्पीओ, सानो भ्यान र मोटर साइकल रहेका छन । यस सम्बन्धी पूर्ण विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. ५: गाउँपालिकामा रहेका निर्माण तथा सवारी साधन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	मेसिन औजार तथा अन्य उपकरण	इकाई	सङ्ख्या	हालको उपयोग	भाडा दर रु
१	स्कर्पीओ	वटा	१	अफिसियल प्रयोजन	
२	सानो भ्यान	वटा	१	अफिसियल प्रयोजन	
३	मोटर साइकल	वटा	१४	अफिसियल प्रयोजन	

स्रोत : झापा गाउँपालिका कार्यालय, २०७८

१.९.२ सार्वजनिक शौचालय

झापा गाउँपालिकाको झापा बजार र कामाटोली टाघनडुब्वा गरी २ स्थनमा सार्वजनिक शौचालय सञ्चालनमा ल्याइएको छ । यस सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. ६: गाउपालिका क्षेत्रका सार्वजानिक शौचालय सम्बन्धी विवरण

क.सं.	सार्वजनिक शौचालय भएको स्यान	वडा नं
१	झापा बजार	२
२	कामाटोली, टाघनडुव्वा	३

१.१० आर्थिक अवस्था

१.१०.१ स्थानीय बजार तथा व्यापार केन्द्र

यस गाउँपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रहरू रहेका छन् । बजार तथा व्यापारिक केन्द्र रहेको स्थानको नाम र वडा नम्बर देहाय बमोजिमका तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७: प्रमुख बजार सम्बन्धी विवरण

क.सं.	बजारको नाम	वडा नम्बर
१.	कामाटोली बजार	३
२.	सिमलवाडी बजार	३
३.	मंगलवारे बजार	४
४.	पुरानो शरणमती बजार	५
५.	पन्थाडा बजार	५
६.	झापा गाउँपालिका	६

१.१०.२ नीजि अस्पताल, विद्यालय तथा कलेज

यस गाउँपालिकामा सामुदायिक, नीजी र मदरसा विद्यालयहरू छन् । सामुदायिक तर्फ २० वटा विद्यालयहरू छन् । जसमा पूर्व आधारभूत ५ वटा, आधारभूत ११ वटा र माध्यामिक तहका ४ वटा विद्यालयहरू रहेका छन् । नीजी विद्यालय तर्फ ५ वटा पूर्व आधारभूत, ५ वटा आधारभूत र ५ वटा माध्यमिक विद्यालयहरू छन् भने १५ वटा मदरसा विद्यालयहरू रहेका छन् ।

Integrated Studies & Research

परिच्छेद - तीनः गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

यस परिच्छेदमा स्थानीय तहलाई प्राप्त राजश्व अधिकार र सो अधिकारको कार्यान्वयन, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरू र सुधार गर्नुपर्ने कार्यहरूको शीर्षकगत विश्लेषण गरिएको छ ।

२.१ स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था

नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन तथा अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनमा स्थानीय सरकारको राजश्व अधिकार सम्बन्धीका प्रावधानहरू यस शीर्षक अन्तर्गत प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूची (८) (स्थानीय तहको अधिकार सूची) को प्रावधान अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार राजश्व अधिकार प्रदान गरेको छ :

- सम्पत्ति कर
- भूमिकर (मालपोत)
- घर जग्गा बहाल कर
- घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क
- सवारी साधन कर
- सेवा शुल्क, दस्तुर
- पर्यटन शुल्क
- विज्ञापन कर
- व्यवसाय कर
- दण्ड जरिवाना
- मनोरञ्जन कर
- प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी

त्यसै गरी नेपालको संविधान २०७२ मा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी निम्न धारामा थप प्रावधान देहाय अनुसार रहेको छ :

- धारा २२८ : कर लगाउन वा ऋण लिन नपाईने
- (१) कानून बमोजिम बाहेक स्थानीय तहमा कुनै पनि किसिमको कर लगाउन, उठाउन र ऋण लगाउन पाईने छैन ।
- (२) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रको विषयमा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसारपसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश वा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल नहुने गरी कानून बनाई कर लगाउन सक्नेछ ।
- धारा २३६ : अन्तर प्रदेश व्यापार

संविधानमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि एक प्रदेश वा स्थानीय तहबाट अर्को प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने वस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तार वा कुनै प्रदेश वा स्थानीय तहको क्षेत्रमा हुने बस्तुको ढुवानी वा सेवाको विस्तारमा कुनै किसिमको वाधा अवरोध गर्न वा कुनै कर, शुल्क, दस्तुर वा महशुल लगाउन वा त्यस्तो सेवा वा वस्तुको ढुवानी वा विस्तारमा कुनै किसिमको भेदभाव गर्न पाईने छैन ।

२.१.२ कानूनी व्यवस्था

सङ्घीय कानुन **(स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन (स्थाससंऐ), २०७४** को दफा (५४) देखि दफा (६३) सम्म र **अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन (असविव्यऐ), २०७४** अनुसार स्थानीय तहलाई निम्नानुसार आय सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ :

(क) गाउँपालिकाको एकल अधिकारः

अ) कर

- ***सम्पत्ति कर:*** स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ (संशोधन) को दफा ५५ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन पाउने व्यवस्था गरेको छ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । **"घरले चर्चेको जग्गा"** भन्नाले घरले ओगटेको जग्गाको क्षेत्रफल र अधिकतम सो क्षेत्रफल बराबरको थप जग्गासम्म पर्नेछ । घर जग्गामा सम्पत्ति कर लगाउँदा घर जग्गाको मूल्याङ्कनका आधारहरू देहाय बमोजिम हुनेछन :
  - (क) घर र घरजग्गाको आकार, प्रकार, बनौट र उपयोगको अवस्था,
  - (ख) घर र घरजग्गाको चलनचल्तीको मूल्य र घरको ह्रास मूल्य,
  - (ग) घर र घरजग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था
  - (घ) सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्दा नागरिकको जीवनस्तर, आर्थिकस्तर र कर तिर्न सक्ने क्षमताका आधारमा
- ***भूमिकर (मालपोत):*** सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गामा सम्पत्ति कर लगाई बाँकी जग्गा र घर नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने **(दफा ५६)**
- ***घर जग्गा बहाल कर:*** कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएकोमा **(दफा ५७)**
- ***व्यवसाय कर:*** व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा**(दफा ५८)**
- ***सवारी साधन कर:*** टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सामा **(दफा ६४)**
- ***जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर:*** आफ्नो क्षेत्रभित्र ऊन, खोटो, जडीबुटी, बनकस (खर), कवाडी माल, मरेका वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सीङ, प्वाँख, छालाको व्यवसायिक उपयोग गरे बापत **(दफा ६१)**

आ) शुल्क

- बहाल बिटौरी शुल्क: आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार वा पसल वा सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत **(दफा ५९)**
- पार्किङ् शुल्क: आफ्नो क्षेत्रभित्र कुनै सवारीलाई पार्किङ्ग सेवा उपलब्ध गराए बापत । **(दफा ६०)**

इ) सेवा शुल्क (दफा ६२)

- आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केबलकार, ट्रेकिङ्ग, कायकिङ्ग, बन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाइडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा ।
- आफूले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार वा उपलब्ध गराएको देहायको सेवामा सेवामा (खानेपानी, बिजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, फोहरमैला व्यवस्थापन,

सरसफाई, ढल निकास, सडक बत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोवीघाट, सडक, बसपार्क, पुल आदि)

- ❖ अचल सम्पत्ति वा अन्य कुनै विषयको मूल्याङ्कन सेवा शुल्क
- ❖ सिफारिश सम्बन्धी कुनै सेवा शुल्क

ई) बिक्री गर्न सक्ने (दफा ६२ क)

- ❖ केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा दफा ६२ क थप गरी गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय अध्ययन तथा परिक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु बिक्री गर्न पाउने
- ❖ आफ्नो क्षेत्रभित्रको सार्वजनिक तथा ऐलानी जग्गामा रहेको काठ दाउरा, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर आदि ।
- ❖ नेपाल सरकारबाट जारी ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन, बिक्री तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी मापदण्ड, २०७७ ले स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्रीबाट सङ्कलित राजश्व मध्ये ६० प्रतिशत स्थानीय सञ्चित कोषमा र ४० प्रतिशत प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था
- ❖ मापदण्ड बमोजिम ऐनमा संशोधन नभईसकेको अवस्था

उ) सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त गर्ने (दफा ६२ ख)

- ❖ सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावार बिक्री तथा उपयोग सम्बन्धी आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना बनाई गाउँपालिका तथा नगरपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्ने । (स्थाससंऐ)
- ❖ वन पैदावारको बिक्री वापत प्राप्त हुने रकमको दश प्रतिशत रकम सम्वन्धित गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने । (स्थाससंऐ)

नोट : २०७६ आश्विन २७ गते प्रमाणीकरण गरिएको वन ऐन २०७६ ले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ६२ मा भएको प्रावधानलाई यसरी प्रभावित पारेको छ :

ऊ) वन विकासको लागि खर्च गर्नुपर्ने (वन ऐन २०७६ दफा २२)

१) उपभोक्ता समूहले कार्ययोजना बमोजिम आर्जन गरेको वार्षिक आयबाट कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम वनको विकास, संरक्षण र व्यवस्थापन कार्यमा खर्च गरी बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा ५० प्रति रकम सम्बन्धित स्थानीय तहसँग समन्वय गरी गरिबी न्यूनीकरण, महिला सशक्तिकरण तथा उद्यम विकास कार्यमा खर्च गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खर्च गरी बाँकी रहेको रकम उपभोक्ता समूहको हितमा प्रयोग गरिनेछ ।

ए) प्रचलित कानून बमोजिम गर्ने सिफारिश, दर्ता, अनुमति, नवीकरण आदिको शुल्क तथा दस्तुर

- ❖ दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ११ को घ को ७)
  - ○ स्थानीय सहकारी संस्था
  - ○ १०० वाट सम्मको एफएम रेडियो
  - ○ घ वर्गको ठेक्का इजाजत
  - ○ सामुदायिक, संस्थागत, गुठी, सहकारी विद्यालय
  - ○ प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायीक तालिम
  - ○ मातृ भाषामा शिक्षा दिने विद्यालय
  - ○ ट्युसन, कोचिङ्ग
  - ○ औषधि पसल
  - ○ परिवार नियोजन तथा मातृ शिशु कल्याण सम्बन्धी सेवा

- ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, माटो र स्लेट जस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग
- स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म
- स्थानीय तहका पत्र पत्रिका
- जनरल अस्पताल, नर्सिङ्ग होम, निदान केन्द्र तथा अन्य स्वास्थ्य संस्था, क्लिनिक
- स्थानीय स्तरका संघ संस्था
- इन्टरनेट, टेली सेन्टर, केबुल तथा तार विहिन टेलिभिजन
- लघु घरेलु तथा साना उद्योग (कार्य जिम्मेवारी मापदण्ड, २०७६ मा प्रदेशको अधिकारमा रहेको)

- नक्सा पास दस्तुर (स्थाससंऐ दफा ३३ को ४)
- दण्ड जरिवाना (असविव्यऐ)

(ख) प्रदेश तथा सङ्घीय कानून अनुसार प्राप्त हुने (दफा ११ (४))

- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी
- खनिज पदार्थको उत्खनन् रोयल्टी
- सामुदायिक वनको सञ्चालन व्यवस्थापनबाट प्राप्त रोयल्टी
- पानी घट्ट, कुलो पैनी जस्ता सेवाबाट प्राप्त रोयल्टी
- प्राकृतिक स्रोत साधन र सेवा शुल्क रोयल्टी

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहहरूलाई प्रदान गरेको राजश्व अधिकार स्थानीय तहले आर्थिक ऐन मार्फत राजश्वको दर तथा सङ्कलनका अन्य आधारहरूको निर्धारण गरी सङ्कलन गर्नु पर्दछ ।

तालिका नं. ८: प्राकृतिक श्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	श्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
१	पर्वतारोहण	५०	२५	२५
२	विद्युत	५०	२५	२५
३	वन	५०	२५	२५
४	खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
५	पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, अनुसूची ४

(ग) राजश्व बाँडफाँट (असविव्य, ऐन दफा ६)

(अ) सवारी साधन करको दर प्रदेशले लगाउने र उठाउने । तर टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा र विद्युतिय रिक्सामा सवारी साधन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

(आ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन शुल्कको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने ।

(इ) मनोरञ्जन करको दर प्रदेशले लगाउने र गाउँपालिकाले उठाउने

(ई) विज्ञापन करको दर गाउँपालिकाले लगाउने र उठाउने

- (आ), (इ) र (ई) बमोजिमको करबाट उठेको रकममध्ये ६० प्रतिशत रकम गाउँपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गरी ४० प्रतिशत रकम मासिक रुपमा प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने ।
- (अ) बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन कर करबाट उठेको रकम ६० प्रतिशत रकम प्रदेश सरकारलाई र ४० प्रतिशत स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गरिने ।

ा सङ्कलन गरको मूल्य अभिवृद्धि कर र अन्तःशुल्कबाट सङ्कलन भएको रकमको १५
य विभाज्य कोषमा जम्मा हुने ।

रेको आधार र ढाँचा बमोजिम बाँडफाँट हुने

षमा मासिक रुपमा प्राप्त हुने

ाट प्राप्त हुने रोयल्टीको बाँडफाँट आयोगको सिफारिसमा प्राकृतिक श्रोतको
ावित हुने स्थानीय तहलाई २५ प्रतिशत

ाप्त हुने रोयल्टी वर्षिक रुपमा प्राप्त हुने

ङ्घीय सरकारबाट सङ्कलन भएको मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क तथा प्राकृतिक
ो माथि उल्लेख भए बमोजिमको हिस्सा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था
ारले राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा
ट हुने व्यवस्था छ ।

ने बाँडफाँट (दफा ६ क)

लन गरेको सवारी करबाट प्राप्त रकमको ४० प्रतिशत रकम पनि राष्ट्रिय प्राकृतिक
र्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा सम्बन्धित स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने
 स्थानीय तहबाट सङ्कलन भएको कर तथा शुल्कको ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित
ा छ ।

का नं. ९: स्थानीय र प्रदेश तह बीचको राजश्व बाँडफाँट

त्रहरू	सङ्कलन गर्ने तह	राजश्व बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	
		प्रदेश	स्थानीय तह
	प्रदेश	६०	४०
शुल्क	स्थानीय	४०	६०
	स्थानीय	४०	६०
	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४

न्तःशुल्क (दफा ६)

न ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्तःशुल्क
ाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी सो रकम मध्ये सङ्घीय सरकारले ७० प्रतिशत,
 सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

लका नं. १०: मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्कको बाँडफाँट

्रोतहरू	संघ	प्रदेश	स्थानीय तह
(भ्याट)	७०	१५	१५
	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४, परिच्छेद ३ (६)

(घ) अनुदान (परिच्छेद ४)

सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने वित्तीय समानिकरण अनुदान राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको प्रतिशतको आधारमा स्थानीय तहहरू बीच बाँडफाँट हुने व्यवस्था छ। त्यसै गरी सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारले आयोगले तोकेको आधार बमोजिम सशर्त अनुदान प्रदान गर्ने व्यवस्था छ । समपूरक तथा विशेष अनुदानकोलागि स्थानीय तहहरूबाट प्राप्त हुने प्रस्ताव र अनुदान वितरण कार्यविधिको आधार सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारले अनुदान उपलब्ध गराउन सक्ने व्यवस्था रहेको छ ।

- ***वित्तीय समानीकरण अनुदान:*** खर्चको आवश्यकता र राजश्वको क्षमताको आधारमा आयोगको सिफारिशमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ८)**
- ***सशर्त अनुदान:*** कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न आयोगले तोकेको आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा ९)**
- ***समपूरक अनुदान:*** पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कुनै योजना कार्यान्वयन गर्न योजनाको कुल लागतको अनुपातका आधारमा संघ र प्रदेशबाट प्राप्त **(दफा १०)**
- ***विशेष अनुदान:*** कुनै खास उद्देश्य र योजनाको लागि संघ र प्रदेशबाट **(दफा ११)**

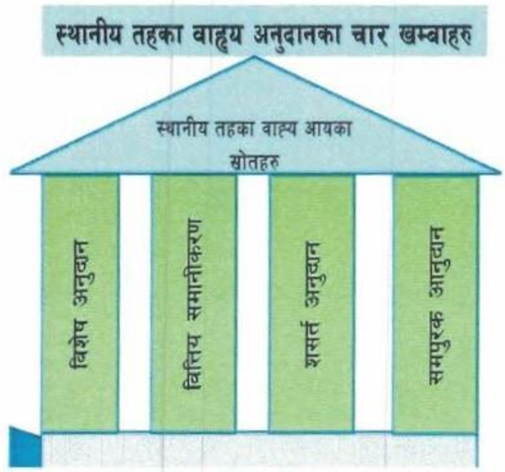

(ङ) वैदेशिक सहायता तथा आन्तरिक ऋण (परिच्छेद ५)

- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र वैदेशिक अनुदान वा सहयोग लिन वा वैदेशिक अनुदान वा सहयोगमा योजना वा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन सक्ने
- नेपाल सरकारको सहमति लिएरमात्र वित्त आयोगले सिफारिस गरेको सिमाभित्र आन्तरिक ऋण लिन सक्ने
- नेपाल सरकारसँग मनासिव कार्यका लागि ऋण लिन सक्ने

उपरोक्त व्यवस्थाहरूले स्थानीय तहलाई प्राप्त हुन सक्ने आयका स्रोतहरूलाई व्याख्या गरेको छ । स्थानीय तहले कानून बमोजिम बाहेक आफ्नो अधिकार क्षेत्रमा कुनै कर लगाउन, उठाउन र ऋण लिन नपाउने व्यवस्था हुनुका साथै निम्न अनुसारका थप व्यवस्थाहरू रहेका छन् ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४) मा गरिएको व्यवस्था
• कूटनीतिक नियोग, कूटनीतिज्ञ, वैदेशिक ऋण वा सहायताबाट सञ्चालित परियोजनाबाट हुने पैठारी, सामुहिक वा संयुक्त आवासको बिक्री नभएको स्टक, सामुहिक आवासको सार्वजनिक उपयोगको क्षेत्रमा कर नलाग्ने • सेवा शुल्क असुली कार्य आफै वा व्यवस्थापन करार वा सार्वजनिक निजी साझेदारीबाट गर्न सक्ने	• कर लगाउँदा राष्ट्रिय आर्थिक नीति, वस्तु तथा सेवाको ओसार पसार, पूँजी तथा श्रम बजार, छिमेकी प्रदेश तथा स्थानीय तहलाई प्रतिकूल असर नहुने गरी लगाउनु पर्ने • गैर करको दर निर्धारण गर्दा वस्तु वा सेवाको लागत, सञ्चालन र सम्भार खर्चलाई आधार मान्नु पर्ने • कर वा गैर कर राजश्वको प्रस्ताव तयार गर्दा वा भैरहेको कर वा गैर कर राजश्वमा परिवर्तन गर्नुपर्दा त्यसको आवश्यकता, औचित्य तथा तथा त्यसबाट पार्ने प्रभाव समेत उल्लेख गर्नु पर्ने • राजश्व प्रस्ताव तयार गर्दा त्यस्तै विषयमा नेपाल सरकार, अन्य प्रदेश वा स्थानीय तहले लगाएका कर वा गैर कर र त्यसको दरसँग यथासम्भव तारतम्यता हुने गरी गर्ने

२.२ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था

यस भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ ।

तालिका नं. ११: आन्तरिक आय सङ्कलनको विद्यमान अवस्था विवरण

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
क.	**कर राजश्व**			
१	सम्पत्ति कर	भएको	नभएको	नभएको
२	भूमिकर (मालपोत)	भएको	भएको	भएको
३	घर जग्गा बहाल कर	भएको	भएको	भएको
४	व्यवसाय कर	भएको	भएको	भएको
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)	भएको	नभएको	नभएको
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	भएको	नभएको	नभएको
७	विज्ञापन कर	भएको	नभएको	नभएको
८	मनोरञ्जन कर	भएको	नभएको	नभएको
ख.	**गैर कर राजश्व**			
ख.१	**शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल**			
१	बहाल बिटौरी शुल्क	भएको	भएको	भएको
२	पार्किङ्ग शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
३	पर्यटन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
४	परीक्षा शुल्क	भएको	भएको	भएको

क्र.सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको
५	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
६	केबलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
७	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	नभएको	नभएको	नभएको
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	भएको	नभएको	नभएको
९	अस्पताल सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको
१०	एम्बुलेन्स सञ्चालन	भएको	भएको	नभएको
११	दमकल सञ्चालन	भएको	नभएको	नभएको
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क	भएको	भएको	भएको
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल	भएको	नभएको	नभएको
१४	स्थानीय विद्युत महसुल	नभएको	नभएको	नभएको
ग.	**दस्तुर**			
१	नक्सापास दस्तुर	भएको	भएको	भएको
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	भएको	भएको	भएको
४	नाता प्रमाणित दस्तुर	भएको	भएको	भएको
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर	भएको	भएको	भएको
घ.	**बिक्री तथा अन्य आय**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री	भएको	भएको	नभएको
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री	नभएको	नभएको	नभएको
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम	भएको	नभएको	नभएको
४	सामुदायिक वनबाट आय प्राप्त	नभएको	नभएको	नभएको
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	भएको	भएको	नभएको
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना	भएको	भएको	भएको

माथिको तालिकाका आधारमा विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाले कर तर्फ ८ वटा शीर्षकहरूमा कर सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ । जसमध्ये गाउँपालिकाले हालसम्म ३ वटा शीर्षकहरूको करका दरहरू निर्धारण तथा सङ्कलन

गरेको छ । त्यसै गरी जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर मध्ये कवाडी करको सम्भावना रहेतापनि दर निर्धारण तथा सङ्कलन भएको छैन । सम्पत्ति करको सम्भावना भएतापनि दर निर्धारण तथा सङ्कलन भएको छैन । गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १४ वटा शीर्षकहरू मध्ये ११ वटा शीर्षकहरूबाट आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना देखिन्छ । हालसम्म गाउँपालिकाले ४ वटा शीर्षकहरूमा राजश्व सङ्कलन भएको छ ।

२.३ आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरूको विद्यमान अवस्था र सम्भावना विश्लेषण

यस भागमा गाउँपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनका प्रमुख क्षेत्रहरू परिचालनको विद्यमान अवस्था, सम्भावनाको शीर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्दै प्रभावकारी परिचालनका उपायहरूको खोजी गरिएको छ । तथ्याङ्कीय विश्लेषणको लागि कर तथा गैर करका आधार र करदाता सङ्ख्याको पहिचान गरिएको छ । त्यसैगरी प्रति इकाई कर तथा गैर करका दरको अनुमान गरी करदाता सङ्ख्याका आधारमा कुल सम्भाव्यता पहिचान गरिएको छ । राजश्व अनुमान गर्दा कुल सम्भाव्यताको सबै अंश तत्काल करको दायरामा ल्याउन सम्भव नहुने हुँदा दायरामा ल्याउन सकिने अंश अनुमान गरी आय प्रक्षेपण गरिएको छ ।

२.३.१ स्थानीय कर राजश्व

(क) सम्पत्ति कर

विद्यमान अवस्था :

झापा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा (२) मा सम्पति कर उल्लेख गरि गाउँपालिका क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने करदाताहरूलाई अनुसूची (१) बमोजिम सम्पति कर लगाईने र असुल उपर गरिने कुरा उल्लेख गरेको छ । अनुसूची (१) मा सम्पत्ति कर शीर्षक राखी घरजग्गा (घरधुरी)कर निर्धारण गरिएको छ भनी उल्लेख गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा उल्लेख गरिएको शब्द सम्पत्ति कर नै उल्लेख गर्नुपर्ने देखिन्छ । घर र घरले चर्चेको जग्गा र सो जग्गाको दोब्बर जग्गामा सम्पत्ति कर लिनुपर्नेमा दर निर्धारण गर्दा घरको मात्र मूल्याङ्कन गरिएको छ ।

यस व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आर्थिक ऐनको दफा २ को अनुसूची (१) मा गाउँपालिकाको क्षेत्रभित्र रहेको सम्पूर्ण घरहरूको बनौट र अवस्थाको आधारमा दर निर्धारण गरिएको छ । तर आर्थिक ऐनमा सम्पत्ति करको दर निर्धारण गरिएता पनि यस आ.व.सम्म सम्पत्ति कर सङ्कलन भएको देखिदैन ।

सम्भाव्यता :

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार घरसङ्ख्या ८००३ रहेको छ । विद्यमान कानूनी व्यवस्था अनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने प्रावधान अनुसार जनगणना प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको घर सङ्ख्यालाई नै सम्पत्ति करदाता मानेर सम्पत्ति करको सम्भाव्यता विश्लेषण गरिएको छ । यसको आधारमा विश्लेषण गर्दा रु ९ लाख ९ हजार ५ सय सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. १२: सम्पत्ति कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

सम्पत्ति मूल्य विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	औषत करको दर	सम्भाव्य सङ्कलन (रु.)
रु. ५ लाख सम्म	२३००	२०	४६०००
रु. ५ लाख १ देखि १० लाख सम्म	१७००	४०	६८०००
रु. १० लाख १ देखि २० लाख सम्म	१५००	१००	१५००००
रु. २० लाख १ हजार देखि ५० लाख सम्म	१०००	१५०	१५००००

सम्पत्ति मूल्य विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	औषत करको दर	सम्भाव्य सङ्कलन (रु.)
रु. ५० लाख १ देखि १ करोड सम्म	८००	२५०	२०००००
रु. १ करोड १ देखि २ करोड सम्म	५००	३५०	१७५०००
रु. २ करोड १ देखि ५ करोड सम्म	१५०	४५०	६७५००
रु. ५ करोड भन्दा बढी	५३	१०००	५३०००
जम्मा	८००३		९०९५००

सुझावहरू

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार घर र घरले चर्चेको जग्गा समेतको मूल्याङ्कनका आधारमा सम्पत्ति करको दर निर्धारण गर्नुपर्ने
- गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा उल्लेख गरिएको शब्द सम्पत्ति कर नै उल्लेख गर्नुपर्ने
- करदाताको पहिचान गरी विवरण अद्यावधिक गर्ने
- मालपोतको न्युनतम दरसँग सामञ्जस्यता हुने गरी घर र घरले चर्चेको जग्गाको मूल्याङन गरी सम्पत्ति करको दरलाई गाउँवासीको कर तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा निर्धारण गर्ने

(ख) मालपोत वा भूमिकर

विद्यमान अवस्था :

झापा गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ दफा (३) मा भूमिकर (मालपोत) उल्लेख गरिएको छ । यस शीर्षकमा सम्पत्ति करको दायरामा नपर्ने तर गाउँपालिका क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने जग्गाको उपभोगका आधारमा अनुसूची (२) वमोजिम भूमिकर (मालपोत) लगाईने र असुल उपर गरिने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

आ.व.२०७७/७८ मा रु.३१ लाख ९० हजार ४ सय ३६ रुपैया मालपोतबाट सङ्कलन भएको थियो । यस शीर्षकमा चालु आ.व.मा रु.३० लाख अनुमान गरिएकोमा माघ २५ गते सम्म ७ लाख ८९ हजार २ सय ६७ रुपैया सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भाव्यता :

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा व्यवस्था गरे अनुसार घर तथा संरचनाले चर्चेको भन्दा बाहेकको जग्गामा भूमिकर (मालपोत) करको सम्भाव्यता अनुमान गरिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिकामा परिवार सङ्ख्या ८५५४ रहेको छ । एक घरमा एकजना भन्दा बढी व्यक्तिसँग जग्गाको स्वामित्व हुने भएकाले परिवार सङ्ख्याको एक तिहाईसँग जग्गाको स्वामित्व भएको अनुमान गर्दा मालपोत करदाता ११३७७ भएको अनुमान गरिएको छ । खेतीयोग्य जमिन ७९.२५ व.कि.मी कूल भूमिकर योग्य जग्गालाई सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र, आवास क्षेत्र र कृषि क्षेत्र खेत, कृषि क्षेत्र बारी गरी ४ क्षेत्रमा वर्गीकरण गरी जग्गाको मूल्य र उपयोगको आधारमा दर निर्धारण गर्दा रु ३९ लाख ६८ हजार ६ भूमिकरको सम्भावना देहाय अनुसार रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. १३: मालपोत कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

जग्गा विवरण	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल कट्ठा	करको दर (रु. प्रति कट्ठा)	सम्भाव्य सङ्कलन रु.
सडकले छोएको तथा बजार क्षेत्र	२२००	४२२४४	२५	१०५६१११
आवास क्षेत्र	२८००	५३७६६	२०	१०७५३१३

	करदाता सङ्ख्या (अनुमानित)	क्षेत्रफल कट्ठा	करको दर (रु. प्रति कट्ठा)	सम्भाव्य सङ्कलन रु.
	३२००	६१४४६	१६	९८३१४४
	३१७७	६१००५	१४	८५४०६८
म्मा	११३७७	२१८४६१		३९६८६३६

ण गर्दा जग्गाको किसिमको आधारमा नगरी क्षेत्रफल र मूल्याङ्कनको आधारमा गर्ने ाएको पत्ता लगाउन बाटोको लगत कट्टा गरी भु सूचना प्रणालीमा आवद्ध गर्ने विधि निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने

ऐन, २०७८ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्रको कुनै व्यक्ति वा संस्थाले भवन, घर, पसल, जग्गा वा पोखरी पूरै वा आंशिक रुपमा बहालमा दिइएमा बहाल रकममा अनुसूची (उपर गरिनेछ भनी उल्लेख गरिएको छ। हालसम्म यस शीर्षकमा घरजग्गा बहाल फ्टवेयरमा शीर्षकगत रुपमा प्रविष्ट नगर्दा घरजग्गा बहाल कर शुन्य देखिएको छ।

को प्रारम्भिक प्रतिवेदन अनुसार गाउँपालिकामा ८००३ घर सङ्ख्या र ८५५४ परिवार फ्नो घरमा नबस्ने परिवार सङ्ख्या ५५१ रहेको देखिन्छ। एकाघरका एक भन्दा बढी सङ्ख्या १० प्रतिशत अनुमान गर्दा भाडामा बस्ने परिवार ४९६ परिवार हुन आउँछ। रलाई भाडामा दिएको अनुमान गर्दा भाडामा लगाई बहाल सङ्कलन गर्ने परिवार २४८ ये १२४ करदाता करको दायरामा आउने अनुमान गरी व्यवसायिक प्रयोजनकालागि यक्तिगत प्रयोजनकालागि भाडामा दिने परिवार १०० भएको अनुमान गरिएको छ। म बहाल कर लिंदा रु ५ लाख २८ हजार सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ।

का नं. १४: घरबहाल कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

हाल लिने	बहालमा भएको घरजग्गा सङ्ख्या	औषत मासिक भाडा रकम	जम्मा वार्षिक भाडा असुली	प्रस्तावित करको दर	घर बहाल कर
	(क)	(ख)	(ग)	(घ)	(ङ)
	अनुमानित	अनुमानित	क x ख x१२	प्रतिशत	ग को १० प्रतिशत
प्रयोजनले त्तिय तथा ई बहालमा रु. १००००	२४	१०,०००	२,८८०,०००	१०	२८८,०००
मा लगाउने ००० भाडा	१००	२०००	२,४००,०००	१०	२४०,०००
	१२४		५,२८०,०००		५२८,०००

सुझावहरू

- ❖ घर जग्गा बहाल असुलीको कार्यविधि निर्माण गर्ने
- ❖ बहालमा लगाइएको जग्गा तथा घरको लगत सङ्कलन गर्ने
- ❖ घरजग्गा बहाल रकम मूल्याङ्कन गर्न घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा प्रति वर्गफिटको दरले बहाल मूल्य निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम बहाल रकम निर्धारण गरी कर सङ्कलन गर्ने
- ❖ आम्दानी देखाउँदा सम्बन्धित शीर्षकमा नै देखाउनु पर्ने

(घ) व्यवसाय कर

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ दफा (५) मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा व्यवसाय कर लगाई असुल उपर गरिने व्यवस्था गरेको छ। आर्थिक ऐनको अनुसूची (४) मा विभिन्न शीर्षकहरू उल्लेख गरिएता पनि यस शीर्षकवाट रकम सङ्कलन भएको देखिदैन ।

सम्भावनाः

सरोकारवालाहरूसँगको छलफलका आधारमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र व्यावार व्यवसाय गर्नेहरूको सङ्ख्या ४०० भएको अनुमान गरिएको छ। पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारका आधारमा प्रति व्यवसाय औषत रु १५०० व्यवसाय कर लिंदा यसबाट रु ६ लाख सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुझावहरू

- ❖ व्यवसायको प्रकृति तथा पूँजीगत लगानीको आधारमा वर्गीकरण गर्ने र दर निर्धारण गर्ने
- ❖ गाउँपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नका लागि गाउँकार्यपालिकाबाट व्यवसाय सञ्चालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था गर्न झापा उद्योग वाणिज्यसँग सहकार्य तथा समन्वय गर्ने
- ❖ व्यवसाय कर सङ्कलनको लागि वर्षमा १ पटक व्यवसाय कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने
- ❖ व्यवसायीहरूले कर चुक्ता प्रमाणपत्र लिंदा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाण अनिवार्य रुपमा पेश गर्नुपर्ने नीति निर्माण गरी आन्तरिक राजश्व कार्यालय, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय तथा उद्योग वाणिज्य संघ कार्यालयसँग सहकार्य गर्ने
- ❖ व्यवसाय करका सम्बन्धमा कुनै निर्णय लिनुपर्दा सरोकारवालाहरूसंग प्रयाप्त मात्रामा छलफल गरी व्यवसायीहरूसंग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने
- ❖ व्यवसायीहरूको बक्यौता रकममा छुट दिंदा नियमित रुपमा कर तिर्ने करदादातामाथि अन्याय हुने भएकाले कर छुट प्रवृतिलाई निरुत्साहित गर्ने
- ❖ स्थानीय तहले नयाँ व्यवसाय दर्ता गरेपछि सो को जानकारी सम्बन्धित राजश्व कार्यालयमा तत्काल पठाउने र पुराना व्यवसायको नवीकरण गर्दा आन्तरिक राजश्व कार्यालय वा करदाता सेवा कार्यालयबाट जारी भएको स्थायी लेखा नम्बर(PAN) प्रमाणपत्र अनिवार्य रुपमा पेश गराउने व्यवस्था मिलाउने
- ❖ स्थानीय तहको राजश्वका अधिकार प्रयोग गर्दा सरोकारवालाहरूसंग यथेष्ठ छलफल, अन्तरक्रिया गरी प्रयाप्त जानकारी गराउने

(ङ) जडीबुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले ऊन, जडीबुटी, कवाडी, माल, र प्रचलित कानूनले निषेध गरेको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत तथा मारिएका जीवजन्तुहरूको हाड, सिङ, प्वाख, छाला, जस्ता वस्तुको व्यवसायिक

कारोबार गरेबापत कर लगाई असुल उपर गर्ने व्यवस्था गरेको छ। गाउँपालिकाले जडीबुटी, कवाडी, तथा जीवजन्तु करका दरहरू आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरेको छैन। हाल सम्म यस शीर्षकमा कुनै पनि रकम सङ्कलन भएको देखिदैन।

सम्भावना

सरोकारवालाहरूसँगको छलफलको आधारमा यस क्षेत्रमा पाइने कवाडी सामानहरूमा कागज, फलाम, टिन, बोत्तलहरू पर्दछन। यस शीर्षकमा हालसम्म कुनै रकम सङ्कलन नभएको यस स्थितिमा करको दायरामा ल्याउनकालागि वार्षिक रु १ लाखमा ठेक्कामा दिन सकिने देखिन्छ।

सुझावहरू

- ❖ जडीबुटी, कवाडी तथा जीवजन्तु कारोबार इजाजत दस्तुर र करको दर निर्धारण गर्ने
- ❖ यसको व्यवसायिक कारोबार गर्नेलाई इजाजत गरी कारोबारको आधारमा कर सङ्कलन गर्ने

(च) विज्ञापन कर

विद्यमान अवस्था:

गाउँपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा राखिने होर्डिङ बोर्ड, साइन बोर्ड, डिजिटल बोर्ड, ग्लो बोर्ड र स्टल आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ। सङ्घीय कानून अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँट हुने कर हो। यसबाट सङ्कलित कूल राजश्व मध्ये ४० प्रतिशत राजश्व प्रदेश सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नु पर्दछ।

गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०७८ दफा (७) मा आफ्नो क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा अनुसूची (६) बमोजिम विज्ञापन कर लगाउने कुरा उल्लेख गरेको छ तर हाल सम्म यस शीर्षकमा कुनै पनि रकमहरू सङ्कलन भएको देखिदैन।

सम्भावना:

सरोकारवालाहरूको छलफलको आधारमा गाउँपालिकामा सूचीकृत कम्पनी तथा छलफलको आधारमा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र विभिन्न स्थानमा गरी करिब १२६ वटा विभिन्न विज्ञापनका सामग्री राखिएको अनुमान गरिएको छ। सोही अनुमानका आधारमा विश्लेषण गर्दा रु ७३ हजार ८ सय ८० सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ।

तालिका नं. १५: विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता विश्लेषण

विज्ञापन सामाग्री	विज्ञापन सामाग्रीको साइज अनुसार सङ्ख्या				औषत दर प्रति गोटा (रु.)	सम्भाव्य रकम (रु.)
	ठूला	मध्यम	साना	जम्मा		
होर्डिङ बोर्ड, ग्लोब बोर्ड	८	१०	१५	३३	२०००	६६०००
भित्तेलेखन	१०	१२	१८	४०	५००	२००००
फ्लेक्स ब्यानर	१२	१६	२५	५३	७००	३७१००
जम्मा	३०	३८	५८	१२६	३२००	१२३१००
					६०%	७३८६०

सुझावहरू

- ❖ विज्ञापन सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने
- ❖ सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापनको करको दर निर्धारण गर्ने
- ❖ न्युनतम सङ्कलन हुन सक्ने गरी ठेक्का अंक गणना गर्ने र ठेक्का दिने

(छ) सवारी कर (साना सवारी)

विद्यमान अवस्थाः

विद्यमान व्यवस्था अनुसार पालिका क्षेत्रभित्र टाँगा, रिक्सा, अटो रिक्सा, ईरिक्साको दर्ता र नवीकरण वापत सवारी कर लगाउने अधिकार रहेको छ। सो व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०७८ मा गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुन साना सवारी साधनहरू (रिक्सा, अटो रिक्सा, ईरिक्सा, टाँगा) को कर गाउँपालिकाले उठाउन सकिने प्रावधान रहेको छ।

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐनको दफा (५) को अनुसूची (४) मा उल्लेख गरिए अनुसार साना सवारी साथै ठूला साधनको कर पनि दर निर्धारण गरिएको देखिन्छ। तर ठूला सवारी साधनहरूको कर सङ्कलन गर्ने अधिकार प्रदेशको हो त्यसकारण यो नीतिगत रुपमा मेल खाएको देखिदैन।

आ व २०७७/७८ मा साना सवारी साधन करवाट रु १ हजार रुपैया सङ्कलन भएको देखन्छ। यस आ. व. मा साना सवारी करवाट रु २ लाख सङ्कलन गर्ने अनुमान गरिएकोमा हाल सम्म यस शीर्षकवाट रकम सङ्कलन भएको देखिदैन।

सम्भावनाः

सरोकारवालासँगको छलफलको आधारमा गाउँपालिका क्षेत्रमा सडक यातायातको विकास र विस्तारसँगै करिब १०० वटा अटोरिक्साहरू सञ्चालनमा रहेको अनुमान गरिएको छ। गाउँपालिकाले प्रति अटोरिक्सा दर्ता तथा नवीकरण वापत रु. १००० साना सवारी कर निर्धारण गर्दा यसबाट वार्षिक रु.१ लाख सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना देखिन्छ।

२.३.२ गैर कर राजश्व

(क) ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री

विद्यमान अवस्था :

झापा गाउँपालिका आर्थिक ऐन, २०७८ मा ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा माटोजन्य वस्तु बिक्री सम्बन्धी कुनै पनि कुरा उल्लेख गरिएको छैन। यस गाउँपालिकाले यो शीर्षकमा रकम सङ्कलन गरेको देखिदैन।

सम्भावनाः

यस क्षेत्रमा बग्ने विरिङ्ग खोलाबाट नदीजन्य पदार्थ मध्ये वालुवा उत्खनन गरी बिक्री गर्न सकिने अवस्था छ। यस क्षेत्रमा रहेका नदीजन्य पदार्थ बिक्रीको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण गरिएको छैन। विगतका आ.व. मा प्राप्त भएको आयका आधारमा सरोकारवालाहरूको छलफलका आधारमा वार्षिक रु ५ लाख आय सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुझावहरू

- नदी र खानीबाट निस्कने ढुङ्ग, गिट्टी, वालुवालाई घाटगद्दी गरेर मात्र बिक्री गर्ने र ठेक्का अवधिपछि घाटगद्दीमा सामान बाँकी रहेमा स्थानीय तहको हुने व्यवस्था गर्ने

(ग) बहाल बिटौरी शुल्क

विद्यमान अवस्थाः

गाउँपालिका आर्थिक ऐन, दफा (९) मा गाउँपालिकाले आफूले रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार, सरकारी र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग गरेवापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने व्यवस्था छ र यसको दर रेट अनुसूची (८) मा दिइएको छ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकमा १४ लाख ५३ हजार ६ सय ८० रुपैया सङ्कलन भएको थियो । यस आ. व. मा ५ लाख रुपैया अनुमान गरिएकोमा माघ २५ गतेसम्म रु. २ लाख ४७ हजार ९ सय ६० रुपैया सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना:

गत आ.व.मा सङ्कलन भएको आय र चालु आ.व.को माघ २५ गतेसम्म सङ्कलन भएको आयको आधारमा बहाल बिटौरी शुल्क रु १५ लाख सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

सुझावहरू

- बहाल बिटौरी शुल्कलाई आर्थिक ऐनको दफामा उल्लेख गरी अनुसूचीमा दर उल्लेख गर्ने
- बहाल बिटौरी शुल्क लिन सकिने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी लगत निकाल्ने

(घ) नक्सा पास दस्तुर

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो क्षेत्रभित्र नयाँ घर तथा भवन निर्माण गर्दा वस्ती विकास तथा भवन निर्माण आधारभूत मापदण्ड २०७२ र स्थानीय सरकारले निर्माण गरेको भवन निर्माण मापदण्ड अनुसार नक्सा पास गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यो नियम लागु हुनु पूर्व निर्माण भएका भवनको अभिमुखीकरण वापत दस्तुर लिन सक्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । यस गाउँपालिकामा घरको नक्सा स्वीकृत गरी सो बमोजिम घर बनाउनु पर्ने कानूनी मान्यता रहेता पनि घर बनाई सकेपछि नक्सा पास गर्न आउने गरेको पाइन्छ ।

यस गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा (१४)मा नक्सा पास दस्तुरको उल्लख गरेको छ । यसको दर रेट अनुसूची (१३) को १.१.१० मा उल्लेख गरिएको छ । तर हालसम्म घर नक्सा पास शीर्षकमा दस्तुर सङ्कलन भएको देखिदैन ।

सम्भावना:

यस गाउँपालिका क्षेत्रमा हालका दिनमा आवासीय र व्यापारिक दुवै वर्गका भवन निर्माणमा विस्तारै बढ्दै जाने अनुमान गरिएको छ । आगामी आ.व.मा गाउँपालिका क्षेत्रमा करिब २० वटा घरहरू भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बन्ने, ४० वटा घरहरू अभिलेखीकरण गरिने अनुमान गर्दा रु ६ लाख ७६ हजार सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको छ :

तालिका नं. १६: नक्सा पास दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

भवनको किसिम र बनोट	आगामी आ.व.को अनुमान	दर प्रति वर्ग फिट	दर (रु)	कूल सम्भाव्य रकम (रु.)
भवन निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार बनेका घर	२०	६.५	१२००	१५६०००
अभिलेखीकरण	४०	६.५	२०००	५२००००
जम्मा	६०			६७६०००

सुझावहरू

- घरको नक्सा पास गरी घर बनाउने परिपाटी बसाउन सञ्चार माध्यमबाट सूचना सम्प्रेषण गर्नुपर्ने
- अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी रुपमा लागु गर्नुपर्ने

(ङ) व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

विद्यमान अवस्था:

स्थानीय सरकारले एफ एम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण व्यवसाय इजाजत पत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधि पसल, प्लटिङ्ग, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन् तथा उपयोग आदि कार्य गर्नको लागि अनुमति दिन र सो बापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्ने प्रावधान छ । यस गाउँपालिकाले व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सङ्कलन गरिएता पनि यस सम्बन्धी सबै शीर्षकहरूमा दस्तुर सङ्कलन गर्न नसकेको देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ मा व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर) सम्बन्धी कुनै पनि कुरा उल्लेख गरिएको देखिदैन ।

आ.व.२०७७/७८ मा यस शीर्षकबाट रु ४ लाख ४८ हजार १ सय ३७ सङ्कलन भएको थियो । चालु आ.व.मा रु ५ लाख अनुमान गरिएको र चालु आ.व. को माघ २५ गतेसम्म रु ८१ हजार ९ सय ४५ रकम सङ्कलन भएको देखिन्छ ।

सम्भावना:

गाउँपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, "घ" वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा नयाँ सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिने कानूनी व्यवस्था रहेको छ । यस अध्ययनको क्रममा गरिएको छलफलमा हाल ९६ वटा व्यवसायिक फर्महरू रहेको अनुमान गरिएको छ । त्यस्ता संस्थाहरूलाई दर्ता तथा अनुमति प्रदान गर्दा रु ३ लाख ३६ हजार व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर सङ्कलनको सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. १७: व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क.सं.	व्यवसायको प्रकार	सङ्ख्या	औषत दर	कूल संभावना रकम (रु.)
१	घ वर्गका निर्माण व्यवसाय	१०	२००००	२०००००
२	फार्मेसी, निजी विद्यालय, तालिम प्रदायक संस्था	१५	१०००	१५०००
३	स्थानीय व्यवसायिक फर्म	५०	२०००	१०००००
४	सहकारी	२१	१०००	२१०००
	जम्मा	९६		३३६०००

सुझावहरू

- यसमा एफएम, रेडियो, विद्यालय स्थापना, व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा गिट्टी सर्वेक्षण, उत्खनन्, उपयोग गरे वापतको अनुमति दिन र दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्ने ।
- आर्थिक ऐनमै दर्ता अनुमति दस्तुर दर निर्धारण गरी सङ्कलन गर्ने
- अनुमति नलिई सञ्चालन गरेमा दण्ड जरिवानाको व्यवस्था गर्ने
- डकर्मी सिकर्मी कालीगढ, मिस्त्री, इलेक्ट्रीसियन, भवनको नक्सा निर्माण, भवन निर्माणको सुपरिवेक्षण आदि सीपयुक्त पेशालाई क्रमिक रुपमा दर्ता गर्ने व्यवस्था मिलाउने

(च) सेवा शुल्क

सम्पत्ति तथा आयश्रोत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क)

विद्यमान अवस्थाः

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा (१४) मा दस्तुर सिफारिश तथा सेवा शुल्कको व्याख्या गरिएको छ। यसको दर रेट अनुसूची (१३) मा उल्लेख गरिएको छ।

गाउँपालिकाले कानून बमोजिम घर, जग्गा लगायत अन्य अचल सम्पत्ति र आयस्रोत मूल्याङ्कन गरी दिए वापत मूल्याङ्कन सेवा शुल्क लिन पाउने व्यवस्था गरेको छ। सो व्यवस्था अनुसार गाउँपालिकाले आर्थिक ऐन २०७८/८९ को दफा १४ को अनुसूची (१३) मा विभिन्न शीर्षकहरूको सेवा शुल्कको दर निर्धारण गरेता पनि सो अनुसार दस्तुर सङ्कलन भएको देखिदैन। यस शीर्षक अन्तर्गतको राजश्व अन्य शीर्षकमा काटिंदा शुन्य देखिएको सरोकारवालाहरूको छलफलमा बताइएको छ।

सम्भावनाः

गाउँपालिकाले प्रदान गर्ने घरजग्गा लगायत सम्पत्तिको मुल्याङ्कन र आयश्रोत मूल्याङ्कन सम्बन्धी सेवा वार्षिक ३०० घरपरिवारले उपयोग गर्ने र सो वापत औषत रु. २००० शुल्क निर्धारण गर्दा आगामी आ.व.मा सम्पत्ति तथा मूल्याङ्कन सेवा शुल्कबाट करिब रु.६ लाख सेवा शुल्क सङ्कलन हुने अनुमान गरिएको छ।

(छ) सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय

विद्यमान अवस्था :

स्थानीय सरकारले आफ्नो स्वामित्वमा रहेको भवन, जग्गा, औजार तथा अन्य उपकरणहरू जस्ता सरकारी सम्पत्तिहरू बहालमा लगाउन सकिने भएता पनि गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ मा यस विषय सम्बन्धी उल्लेख गरिएको छैन र रकम पनि सङ्कलन नभएको देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको स्वामित्वमा वडा नं ४ मा २ वटा सटरहरू मासिक रु २००० का दरले भाडामा दिइएको छ। आ.व. २०७७/७८ मा यस शीर्षकमा राजश्व सङ्कलन भएको अवस्था थिएन। चालु आ.व.मा रु ७० हजार अनुमान गरिएकोमा माघ २५ गतेसम्म कुनै रकम सङ्कलन भएको देखिदैन।

सम्भावना :

यस गाउँपालिकाको स्वामित्वमा वडा नं ४ मा २ वटा सटरहरू मासिक रु २००० का दरले भाडामा दिंदा यसबाट रु ४८ हजार सङ्कलन हुन सक्ने देखिन्छ।

सुझावहरू

- सटरहरूको भाडा दर आर्थिक ऐनमा नै उल्लेख गर्ने

(ज) सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर

विद्यमान अवस्थाः

यस गाउँपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ को दफा (१४) मा दस्तुर सिफारिश तथा सेवा शुल्क उल्लेख गरिएको छ। यसको दर अनुसूची (१३) मा उल्लेख गरिएको छ। गाउँपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको दर आर्थिक ऐन मार्फत निर्धारण गरी कार्यपालिकाको कार्यालय तथा वडाबाट सङ्कलन गरी आएको छ।

आ.व. २०७७/०७८ मा यो शीर्षकवाट रु १४ लाख ६८ हजार ८ सय ६८ सङ्कलन भएको देखिन्छ। यस आ.व. मा रु १५ लाख अनुमान गरिएता पनि यस आ व को माघ २५ गतेसम्म रु २ लाख ७९ हजार ६ सय १६ सङ्कलन भएको देखिन्छ।

सम्भावना:

गाउँकार्यपालिका कार्यालय र वडा कार्यालयहरूबाट वार्षिक रुपमा हुने सिफारिस घटना दर्ता दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर, र अन्य दस्तुर गरी जम्मा १३८५० वटा सिफारिस हुने अनुमान गरिएको छ। शीर्षकगत रुपमा भन्दा सिफारिस वापत रु २६ लाख ४० हजार, व्यक्तिगत घटना दस्तुरबाट ६० हजार, नाता प्रमाणित दस्तुर १ लाख र अन्य दस्तुरबाट रु ३० हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ । सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर मध्ये सिफारिश दस्तुर, व्यक्तिगत घटना विलम्ब दस्तुर, नाता प्रमाणित दस्तुर र अन्य दस्तुर गरी जम्मा रु २८ लाख ३० हजार सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

तालिका नं. १८: सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुरको सम्भाव्यता विश्लेषण

क.सं.	सिफारिश प्रमाणीकरणको विवरण	आगामी आ.व.को अनुमान	औषत दर (रु. प्रति शिफारिस)	कूल सम्भावना रकम (रु.)
१	सिफारिश दस्तुर	१३२००	२००	२६४००००
२	घटना दर्ता दस्तुर	३००	२००	६००००
३	नाता प्रमाणित दस्तुर	२००	५००	१०००००
४	अन्य दस्तुर	१५०	२००	३००००
	जम्मा	१३८५०		**२८३००००**

परिच्छेद – चारः आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

३.१ राजश्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

झापा गाउँपालिकाले राजश्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनकोलागि लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था यस प्रकार रहेको छ :

क. निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गरिनेछ ।

ख. विज्ञापन कर सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।

ग. जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर सम्बन्धी सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गरिनेछ ।

घ. साना सवारी साधनको लगत सङ्कलन गरी करको दायरामा ल्याइनेछ ।

ङ. विभिन्न कर दस्तुरहरूको बारेमा स्थानीय संचार माध्यम मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने गरिनेछ ।

च. स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसुचित गरिनेछ ।

छ. गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट सङ्कलन भएको रकम र खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँसिनेछ ।

ज. गाउँपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गरिनेछ ।

झ. कर सङ्कलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाइने छ ।

ञ. राजश्व उप शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व सङ्कलन गर्न आवश्यक तालिम उपलब्ध गराइनेछ ।

३.२ राजश्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यको पहिचान

सङ्कलित सूचनाको अध्ययन तथा विश्लेषण र छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावको आधारमा पहिचान भएका यस गाउँपालिकामा राजश्व सुधारको लागि गर्नुपर्ने प्रमुख कार्यहरू देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- व्यवसायीहरूलाई गाउँपालिकाको कार्यालयमा दर्ता गराउने
- व्यवसायीहरूलाई उनीहरूले तिर्नुपर्ने राजश्वको जानकारी गराउने
- अनुगमन समिति गठन गरी राजश्व तिरे नतिरेको एकिन गरी नतिरेका भए फोनबाट जानकारी गराउने
- करको दायरा अभिवृद्धि गर्ने
- करदाताहरूलाई राजश्व सम्बन्धी जानकारी गराउनु
- करदातालाई कर तिर्नु हाम्रो दायित्व हो भन्ने बोध गराउनु
- करदाताको दायरा पहिचान गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने
- कर समयमै तिर्नेलाई पुरस्कार र नतिर्नेलाई जरिवानाको व्वस्था गर्ने
- करको दायरामा ल्याउन नीति नियम बनाउने
- वडा कार्यालयले करदाताको अभिलेख चुस्त दुरुस्त राख्ने
- बैंक मार्फत कर सङ्कलनको व्यवस्था मिलाउने
- वडा कार्यालयको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
- सरोकारवालासँग अन्तरक्रिया तथा छलफल गर्ने
- थप जनशक्ति परिचालन गर्नुपर्ने

घ) राजश्व सम्बन्धी डाटावेस, राजश्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र सोको प्रयोग

राजश्व सङ्कलनको लागि शहरी विकास मन्त्रालयबाट निर्माण गरिएको सफ्टवेयर प्रयोग गरिएको छ । यस सफ्टवेयरमा आर्थिक ऐनमा व्यवस्था गरिएका करका दरहरू प्रविष्ट गरिएका छन । सबै सेवाग्राहीको विवरण यस सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गरिएको छ। कुनै सेवाग्राहीको नामबाट खोजी गरेपछि नीजले तिर्नुपर्ने राजश्व रकम देखा पर्दछ र कम्प्युटर विलिङ्ग सिष्टमबाट विल उपलब्ध गराइन्छ ।

ङ) कप्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

आर्थिक ऐनमा उल्लेख गरिएका विभिन्न विषयका कर तथा गैर करका दरहरू सफ्टवेयरमा सेट गरिएको छ। कुन शीर्षकको राजश्व हो सोही अनुसार कम्प्युटरमा प्रविष्ट गर्नासाथ नीजले तिर्नुपर्ने शुल्क देखिन्छ। सबै वडामा यस किसिमको सफ्टवेयरको व्यवस्था गरिएको छ । वडाबाट सङ्कलन नगरिने घर नक्सा पास तथा घ वर्गको इजाजत पत्रको लागि गाउँपालिकाको राजश्व उप शाखाबाट सङ्कलन हुने गर्दछ।

च) नगद सङ्कलन र वैक दाखिला र अभिलेख व्यवस्थापन

राजश्व सङ्कलनको लागि ७ वटै वडा तथा गाउँकार्यपालिकाको कार्यालयबाट सङ्कलन गर्न सकिने व्यवस्था गरिएको छ। वडाबाट सङ्कलन भएको रकम आर्के महिनाको ५ गतेभित्र बैंक खातामा जम्मा गराइएको देखिन्छ।

३.४ गाउँपालिकाको आन्तरिक आय परिचालन

गाउँपालिकाको विगत तीन आर्थिक वर्षको यथार्थ आय, चालु आ.व. २०७८/७९ को संशोधित अनुमान र माघ २५ गते सम्मको सङ्कलित आयलाई तुलनात्मक रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ। गत ३ आ.व.को यथार्थ आयको आधारमा वृद्धि दर पत्ता लगाइएको छ । विगतको तथ्याङ्कको आधारमा वृद्धिदर गणना गर्दा एक्सलमा LOGEST फर्मुलाको प्रयोग गरिएको छ ।

तालिका नं. १९: विगतको ३ आ.व.को यथार्थ र चालु आ.व.को अनुमान र प्राप्तिको अवस्था

क.सं	विवरण	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	वृद्धि दर	२०७८/७९	
						अनुमान	माघ २५ सम्मको
क)	**कर तथा गैर कर राजश्व**	**५,९१५**	**११,७६३**	**८,९८७**	**२३**	**१०,५००**	**१,९८५**
१	**कर**	**५,९१५**	**७,०७१**	**५,१५०**	**-७**	**५,२५०**	**१,०४०**
११३१३	सम्पत्ति कर				०		
११३१४	भूमिकर (मालपोत)		२,०६७	३,१९०	०	३,०००	७८९
११३२१	घर बहाल कर				०		
११४५१	सवारी साधन कर			१	०	२००	०
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर				०		
११४७०	विज्ञापन कर				०		
११६३२	जडीबुटी तथा कवाडी कर				०		
११३२२	बहाल बिटौरी शुल्क		५५८	१,४५४	०	५००	२४८
११४७१	अन्य मनोरञ्जन कर				०	५०	०
११६९१	अन्य कर		४,४४६	५०५	०	१,५००	३

क.सं	विवरण	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	वृद्धि दर	२०७८/७९	
						अनुमान	माघ २५ सम्मको
१४६११	व्यवसाय कर				०		
२	**गैर कर**		४,६९२	३,८३७	०	५,२५०	९४५
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर		२०३	४४८	०	५००	८३
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय				०	७०	०
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति बिक्रीबाट प्राप्त रकम				०		
१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम			३०	०	२०	०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री		१,१५३	७८१	०	६६०	६२
	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा बिक्री				०		
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क				०		
१४२२१	न्यायिक दस्तुर				०		
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी				०		
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्ति मूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)				०		
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क				०		
१४२४२	नक्सापास दस्तुर				०		
१४२४३	सिफारिश दस्तुर		९१५	१,४६९	०	१,५००	२८०
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				०		
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर				०		
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)		१,३२७	७९२	०	२,६००	५९८
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत				०		
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत		१,०९४	७६५	०	४००	५
१४५२९	अन्य राजश्व	१२,८००			०		
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**६६,६९९**	**६५,४०७**	**८४,६६६**	**१३**	**९०,६६१**	**३६,१५४**
ख.१	***नेपाल सरकार***	**६०,१२२**	**५८,९४६**	**७४,२०३**	**११**	**८२,४३६**	**३४,७०७**
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	६०,१२२	५८,९४६	७४,२०३	११	४१,२१८	२६,५२८
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क				०	४१,२१८	८,१७९
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी				०		
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०		
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी						
ख.२	***प्रदेश सरकार***	**६,५७७**	**६,४६१**	**१०,४६३**	**२६**	**८,२२५**	**१,४४७**
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४,०१०	३,२९१	६,५०५	२७	४,०००	०

क.सं	विवरण	२०७५/७६ यथार्थ	२०७६/७७ यथार्थ	२०७७/७८ यथार्थ	वृद्धि दर	२०७८/७९	
						अनुमान	माघ २५ सम्मको
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	२,५६७	३,१७०	३,९५८	२४	४,२२५	१,४४७
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर				०		
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर				०		
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**३१७,२८४**	**३५१,०७८**	**३५८,३८३**	६	**३८७,८३३**	**२१५,७४८**
ग.१	***नेपाल सरकार***	**३००,७२६**	**३३३,५०२**	**३५१,१७१**	८	**३७३,४०७**	**२१५,७४८**
१३३११	समानीकरण अनुदान	११३,५००	१२५,०२६	१२७,२१२	६	१३४,४४६	६७,२२३
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	१३२,७१५	१८४,९७६	२१३,९५९	२७	१७८,३६१	११७,३४१
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत				०	२१,९००	१४,५१७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु		१,५००		०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०	१७,४००	५,८००
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		२२,०००	१०,०००	०		
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०	२१,३००	१०,८६७
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	५४,५११			०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.२	***प्रदेश सरकार***	**१६,५५८**	**१७,५७६**	**७,२१२**	-३४	**१४,४२६**	०
१३३११	समानीकरण अनुदान	३,५५८	७,२२६	७,२१२	४२	४,३७६	
१३३१२	सशर्त अनुदान चालु	१३,०००	१०,३५०		०	५०	
१३३१३	सशर्त अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१४	विशेष अनुदान चालु				०		
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत				०		
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु				०		
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत				०	१०,०००	
१३३१८	अन्य अनुदान चालु				०		
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत				०		
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	०	०	०	०	०	०
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान				०		
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान				०		
	कूल जम्मा	३८९,८९८	४२८,२४८	४५२,०३६	८	४८८,९९४	२५३,८८७

३.४.१ आन्तरिक राजश्व संरचनाको अवस्था

गाउँपालिकाको विगत ३ आ.व.को यथार्थ आयको स्रोत अनुसारको संरचना तथा कूल आयमा आन्तरिक आयको योगदान तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. २०: कूल राजश्वमा शीर्षकगत योगदान (रु. हजारमा)

आय शीर्षक	२०७५/७६ को यथार्थ आय	२०७६/७७ को यथार्थ आय	२०७७/७८ को यथार्थ आय	वृद्धि दर	आ.व.२०७८ को	
					अनुमान	माघ २५ सम्मको आय
आन्तरिक आय	५,९१५	११,७६३	८,९८७	२३	१०,५००	१,९८५
राजश्व बाँडफाँटबाट प्राप्त आय	६६,६९९	६५,४०७	८४,६६६	१३	९०,६६१	३६,१५४
वित्तीय हस्तान्तरण तथा अन्य अनुदान	३१७,२८४	३५१,०७८	३५८,३८३	६	३८७,८३३	२१५,७४८
कूल आय	३८९,८९८	४२८,२४८	४५२,०३६	८	४८८,९९४	२५३,८८७

३.५ राजश्व परिचालनमा रहेका सवालहरू

झापा गाउँपालिकाको राजश्व परिचालनमा देखिएका मूल सवालहरूलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

(१) **तथ्याङ्क प्रणाली व्यवस्थीत गर्न नसक्नु :** यस गाउँपालिकामा नविन प्रविधिको प्रयोग गरेर हाल सम्म गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरिएको छैन । गाउँ वस्तुस्थिति विवरणको अभावमा गाउँपालिकाको वास्तविक अवस्था चित्रण गर्न नसकिने भएकोले गाउँ वस्तुस्थिति विवरण व्यवस्थीत गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

(२) **करयोग्य क्षेत्र र करदाताको स्पष्ट विवरण नहुनु :** गाउँपालिकामा भएका करदाताको खण्डिकृत तथ्याङ्क राखिएको छैन । गाउँपालिकाको गाउँ वस्तुस्थिति विवरण तयार गरी करदाताहरूको खण्डिकृत तथ्याङ्क राख्ने र सोको आधारमा करको दायरा फराकिलो पार्नुपर्ने अर्को थप सवालको रुपमा रहेको छ । जस्तै : सम्पत्ति कर, व्यवसाय कर तथा घरजग्गा बहाल कर आदि ।

(३) **कर सङ्कलन प्रविधिको प्रयोग :** कर सङ्कलनको लागि सफट्वेयर प्रणाली स्थापना गरिएको छैन । सफट्वेयर प्रणालीमा वडा स्तरका करदाताहरूको विवरण राख्ने र वडा स्तरबाटै कर सङ्कलन गर्ने अभ्यासलाई थप शसक्त पार्नुपर्ने देखिन्छ ।

(४) **करदाता शिक्षा र सुनुवाई प्रणाली:** करदाता शिक्षालाई थप प्रभावकारी बनाउन, एसएमएस र हेल्प डेस्कलाई प्रभावकारी बनाउनुपर्ने देखिन्छ ।

परिच्छेद - पाँचः राजश्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा सूचना विश्लेषण तथा सहभागितामूलक छलफलबाट तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ। यस कार्ययोजनालाई कार्यपालिकाबाट स्वीकृत एवं बजेट व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ।

५.१ राजश्व सुधारका क्षेत्रहरू

राजश्व सुधारका लागि अपनाउनु पर्ने क्रियाकलापहरू तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ। राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा प्रक्षेपित आय तथा हाल असुल भएको यथार्थ आय अवस्थाको फरक विश्लेषण गरी सुधारकोलागि उपायहरूको पहिचान गरिएको छ।

दायराः

राजश्व सुधारको लागि संविधान तथा कानूनले व्यवस्था गरे अनुसार गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने राजश्वको शीर्षकको छनौट गरिएको छ। गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने राजश्व शीर्षकको सङ्कलन तथा परिचालन गर्ने सम्भावना के कस्तो छ सो को पहिचान गरिएको छ। करको आधार (सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाको परिमाण, मूल्य र उपयोग)को पहिचान गरिएको छ। करदाता, उपभोगकर्ता र सेवाग्राहीको पहिचान पश्चात तीनीहरूको एकिन तथ्याङ्क पत्ता लगाई त्यसको दायरा एकिन गरिएको छ।

दरः

करदाताको पहिचान पश्चात गाउँपालिकाको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने करदातालाई करदाताको सामर्थ्यका आधारमा न्यायोचित ढङ्गबाट करको दर निर्धारण गर्दा गाउँपालिकाको विगतका आर्थिक ऐनको सहायता लिइएको छ। करको दर निर्धारण गर्दा समान दर, प्रगतिशिल वा अनुदारवादी के कस्तो छ सो को समीक्षा गरी सम्पत्ति करमा प्रगतिशिल करको आधारमा सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ। करको दर निर्धारण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विषयमा ध्यान दिइएको छ।

- छिमेकी स्थानीय सरकारको करको दरसँग तुलना गरिएको छ।
- नयाँ क्षेत्रको लागि शुरुमा करको दायरामा ल्याउनको लागि न्यून दरबाट विश्लेषण गरिएको छ।
- सम्पत्ति करलाई प्रगतिशिल करको दर अनुसार सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- सेवाको लागत असुली हुने गरी शुल्कको दर निर्धारण गरिएको छ।
- करदाताको कर तिर्न सक्ने क्षमता तथा सुविधाको स्तरको आधारमा करको दर निर्धारण गरिएको छ।
- विगत आ.व.मा लगाइएको कर तथा शुल्कको दरको आधारमा राजश्वका दरहरू निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- प्रशासनिक सहजताको आधारमा करको दायरा निर्धारण गरी राजश्वको सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- सङ्कलन लागत भन्दा बढी असुली हुन सक्ने क्षेत्रको मात्र सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।
- व्यवसायलाई प्रतिकूल प्रभाव नपार्ने गरी करको कर निर्धारण गरिएको छ।
- करको दर निर्धारण गर्दा सम्पत्ति, आय, वस्तु तथा सेवाका आधारमा गरिएको छ।
- सेवा तथा दस्तुरको लागतका आधारमा करका दरहरू निर्धारण गरिएको छ।
- राजश्व सङ्कलनको अवस्थालाई विश्लेषण गरी करका दर निर्धारण गरिएको छ।
- सम्पत्तिको मूल्य तथा उपयोगको आधारमा करका दरहरूको निर्धारण गरी सम्भावना विश्लेषण गरिएको छ।

पुंजीगत लगानी र आर्थिक कारोबार व्यवस्थापनः

करदाताको पहिचान, सङ्ख्या निर्धारण तथा दायरा निश्चित गरी करका दरहरू न्यायोचित ढङ्गबाट निर्धारण पश्चात राजश्व प्रशासनमा सुधार ल्याउन नीतिगत व्यवस्था, संगठन संरचनामा सुधार भौतिक सुविधा, मानव संशाधन, प्रविधि र सफ्टवेयर, सूचना तथा अभिलेख राख्नुपर्दछ । राजश्वको सुधारको लागि हरेक तथ्याङ्कको अभिलेख राखि राजश्व चुहावट हुन नदिन अनुगमन गर्ने पद्धतिको सिफारिस गरिएको छ ।

४.२ राजश्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कतिपय क्रियाकलापहरूका लागि बजेट आवश्यक पर्ने हुन्छ । क्रियाकलाप गर्दा समय मै बजेटको व्यवस्था नभए प्रस्तावित क्रियाकलापसम्पन्न गर्न नसकिने हुँदा क्रियाकलाप छनौट गर्दा स्रोतको उपलब्धतालाई पनि ध्यान दिइएको छ । साथै बजेटको उपलब्धता अनुसार क्रियाकलाप सम्पन्न हुने हुँदा समय अवधि निर्धारण गर्दा बजेटको उपलब्धतासँग पनि तालमेल हुने गरी निर्धारण गरिएको छ । यस परिच्छेदमा गाउँपालिकाबाट उपलब्ध भएका र सहभागितामुलक छलफलबाट प्राप्त सूचनाहरूका आधारमा तयार पारिएको गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २१: राजश्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	(क) कर राजश्व			
सम्पत्ति कर	- सम्पत्ति कर सङ्कलन सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण गरी सोही अनुसार कर सङ्कलनको व्यवस्था सफ्टवेयरमा मिलाउने - सबै सम्पत्ति करदाताको पहिचान गरी सो बमोजिम अद्यावधिक गरी दर पुनरावलोकन गर्ने ।	- २०७९ असोज मसान्त	५०	- राजश्व इकाई प्राविधिक शाखा - राजश्व परामर्श समिति
भूमिकर (मालपोत)	- मालपोत सङ्कलन कार्यविधि तयार पारी लागु गर्ने - जग्गाको मुल्यको आधारमा दर निर्धारण गरी करका दर सफ्टवेयरमा मिलाउने - मालपोत करदाताको लगत तयार पार्ने	२०७९ असोज मसान्त	३०	- राजश्व इकाई प्राविधिक शाखा - राजश्व परामर्श समिति
घरजग्गा बहाल कर	- घरजग्गा बहाल कर सङ्कलन कार्यविधि निर्माण गर्ने - घर तथा संरचनाको प्रकार र स्थानको आधारमा बहाल मूल्य	२०७९ भाद्र मसान्त	२०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई - लेखा शाखा - जिन्सी शाखा

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	निर्धारण गर्ने र सो बमोजिम कर सङ्कलन गर्ने - घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत सङ्कलन गर्ने ।			
व्यवसाय कर	गाउँपालिकाभित्र रहेका व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७९ मंसिर मसान्तभित्र	४०	- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - वडा सचिवहरू - राजश्व इकाई
	- करको दायरामा नआएका व्यवसायीलाई गाउँपालिकामा दर्ताको लागि सार्वजनिक सञ्चार माध्यम मार्फत आव्हान गर्ने - घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र दिने तथा कर असुली गर्ने	प्रत्येक आर्थिक वर्ष भरी नियमित रुपमा	२०	- राजश्व इकाई - लेखा शाखा - वडा सचिवहरू
	- निर्धारित समयभन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना र छिटो तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने	प्रत्येक आर्थिक वर्ष भरी नियमित रुपमा		- गाउँपालिका - राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
	- उद्योग बाणिज्य संघ/व्यवसायिक संस्थाका प्रतिनिधिहरूसँग नियमित छलफल र अन्तरक्रिया गर्ने	निरन्तर	२०	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
विज्ञापन कर	सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७९/०८० भित्र		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
साना सवारी साधन	ई-रिक्सा, टांगा, ठेला आदिको लगत सङ्कलन गरी करको दायरामा ल्याउने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र		- राजश्व इकाई - राजश्व परामर्श समिति
जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	कवाडी सामानको सम्भाव्यता अध्ययन गरी न्यूनतम ठेक्का अंक कायम गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	१५	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई

(ख) गैरकर राजश्व

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
बहाल बिटौरी शुल्क	हाटबजारहरूलाई थप व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्ने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र	१५	- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
नक्सापास दस्तुर	- ग्रामिण क्षेत्र लगायत बजार क्षेत्रमा नक्सापास अनिवार्य गराउने र अभिलेखीकरण तथा नियमित कार्यलाई तिब्रता दिने	आ.व. २०७९/ ०८० भित्र		- राजश्व परामर्श समिति - प्राविधिक शाखा - गाउँकार्यपालिका
(ग) राजश्व प्रशासन				
राजश्व सङ्कलन तथा अभिलेख	राजश्वका सबै क्षेत्र समेट्ने गरी सफ्टवेयरमा करका दर अद्यावधिक गर्ने र करदाताको विवरण सोही सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने	आ.व.०७९ श्रावण भित्र		- गाउँकार्यपालिका - राजश्व इकाई
सूचना तथा पारदर्शिता	- स्थानीय सञ्चार माध्यमको अधिकतम् प्रयोग गरी करदाताहरूलाई कर तिर्न सुसुचित गर्ने । - गाउँकार्यपालिकाको कार्यालय र वडा कार्यालयहरू र बजार क्षेत्रमा करबाट सङ्कलन भएको रकम खर्च हुने शीर्षक समावेश गरी फ्लेक्स प्रिन्ट बनाई टाँस्ने - गाउँपालिकाको आम्दानी र खर्च (विशेष गरी आन्तरिक राजश्व तथा तिनको उपयोग) नियमित रुपमा सार्वजनिक गर्ने	मासिक रुपमा	२०	- गाउँकार्यपालिका - प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत - लेखा शाखा - राजश्व इकाई - वडा सचिवहरू
अनुगमन	- करदाताहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने छुटेका करदातालाई करदाताको सूचीमा समावेश गर्ने । - राजश्व अनुगमन कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने - कर सङ्कलनमा हुन सक्ने चुहावटलाई ध्यानमा राखी अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाउने	- आ.ब.०७९/०८० भित्र - अनुगमन प्रत्येक तीन महिनामा		- राजश्व परामर्श समिति - राजश्व इकाई
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	- बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने - कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	वार्षिक रुपमा (गाउँ सभा गर्ने दिनमा)	१५	- प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत - कार्यपालिका
सूचना प्रविधिको उपयोग	राजश्व इकाईमा कार्यरत कर्मचारीहरू र वडा सचिवहरूलाई राजश्व संकेत अनुसार राजश्व	२०७९ भाद्र मसान्त सम्म	२००	राजश्व इकाई र सफ्टवेयर प्रदायक संस्था

सुधारका क्षेत्रहरू	सुधारका क्रियाकलापहरू	समयावधि	आवश्यक बजेट रु ०००	जिम्मेवारी
	सङ्कलन गर्न आवश्यक तालिम उपलब्ध गराउने			
	जम्मा		९४५	

स्रोत: गाउँपालिका स्तरीय कार्यशाला, २०७८

४.३ बजेट अनुमान

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूमध्ये कतिपय कार्यालय सञ्चालन गर्दा नियमित रुपमा गर्न सकिने छ। केही क्रियाकलापहरू गाउँपालिकाको दैनिक कार्य सूचीमा पर्दैनन। दैनिक कार्य सञ्चालनमा नपरेका क्रियाकलापहरूलाई कामको अतिरिक्त भार पर्ने भएकाले त्यस्ता क्रियाकलापहरूकालागि बजेटको व्यवस्था गरिएको छ। यस कार्ययोजनामा सिफारिस गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्न रु ९ लाख ४५ हजार रुपैया बजेटको आवश्यकता पर्ने अनुमान गरिएको छ।

Integrated Studies & Research Centre P. Ltd.

परिच्छेद - छः आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूका लागि गाउँपालिकाको राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजश्व प्रक्षेपण गर्दा महालेखा परिक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ उल्लिखित शीर्षकगत रुपमा गरिएको छ । गाउँपालिकाको राजश्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले गाउँपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

५.१ राजश्व प्रक्षेपणका विधिहरू

राजश्व प्रक्षेपणका आधार अनुसार राजश्व सुधार योजनामा कम्तिमा आगामी तीन वर्षको लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजश्वका स्रोतहरूलाई एकिकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ (संशोधन सहित) मा तोकिएको ढाँचा अनुसार आय प्रक्षेपण गरिएको छ । आय प्रक्षेपण गर्दा बस्तुगत विश्लेषण समेतका आधारमा सकेसम्म वास्तविकतासँग मेल खाने गरी गरिएको छ ।

राजश्व प्रक्षेपण गर्दा तपशिलमा उल्लेखित विधिहरू प्रयागे गरिएको छ :

तथ्यांकिय आधार : करदाताको सङ्ख्या, करको दर र विद्यमान दायरा सम्बन्धी सूचना उपलब्ध भएको शीर्षकमा करदाता सङ्ख्या × करको औषत दर × दायरामा ल्याउन सक्ने प्रतिशतबाट प्रक्षेपण गरिएको छ । जस्तै : सम्पत्ति कर, भुमिकर, व्यवसाय कर, बहाल कर आदि ।

विगतको राजश्व वृद्धिदर (Trend) को आधार : करदाता सङ्ख्या सम्वन्धी सूचना प्राप्त हुन नसक्ने र समयानुकुल करका दर परिमार्जन हुँदै आएका स्रोतहरूमा विगतको राजश्वको वृद्धिदरलाई आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ । जस्तै : *नक्सापास, सिफारिस दस्तुर आदि ।*

सम्झौताको आधार : कुनै शीर्षकमा आम्दानी प्राप्त हुने गरी विगतमा सम्झौता भएको अवस्थामा सोही सम्झौतालाई आधार मानी राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । जस्तै *:विज्ञापन कर, ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री, बहाल बिटौरी शुल्क (हाटबजार) आदि ।*

लमसम वृद्धिदर : स्थानीय तहको नियन्त्रणमा नभएका र सम्झौता पनि नभएका स्रोतहरू र राजश्व शीर्षक प्राप्तीको अवस्था हेरी केही अनुमानित प्रतिशतमा वृद्धि हुने देखिएमा अनुमानमा प्रक्षेपण गरिएको छ । मुल्य वृद्धि तथा जनसङ्ख्या वृद्धिको योग करिब १० प्रतिशत भएकोले सोलाई आधार मानी गत वर्ष प्राप्त आयमा सोही अनुपातमा वृद्धि गरी आय अनुमान गरिएको छ । उदाहरण : नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा अन्य संघसंस्थावाट प्राप्त हुने अनुदान, राजश्व बाँडफाँट आदि ।

अनुमान : कुनै आय स्रोत सम्बन्धी सूचना नभएको र विल्कुलै नयाँ स्रोतको हकमा अनुमानको आधारमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

शुन्य प्रक्षेपण : कुनै सम्भावना नभएका आयका स्रोतहरू तथा राजश्व प्राप्त हुने एकीन नभएका स्रोतहरूको प्रक्षेपण गरिएको छैन ।

५.२ राजश्व सङ्कलनमा पर्ने असरको प्रारम्भिक आँकलन

राजश्वको शीर्षकहरूको पहिचान गरी दायरा वृद्धि गर्दै जाँदा गाउँपालिकाको आन्तरिक आयमा उल्लेख्य रुपमा प्रभाव पार्ने देखिन्छ । विगतका आ.व.मा दायरामा नआएका राजश्वका शीर्षकहरूको पहिचान गरी करका दायरामा ल्याउँदा राजश्वमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ । आगामी आ.व.मा आन्तरिक आयमा समावेश हुने प्रमुख शीर्षकहरू विश्लेषण तपशिलमा उल्लेख गरिएको छ :

क) व्यवसाय कर:

व्यवसाय करबाट यस गाउंपालिकाले अपेक्षित रुपमा आम्दानी गर्न सकेको छैन । यस गाउँपालिकामा अधिकांश भाग गाउँले भरिएको र बाटोघाटो लगायत अन्य पूर्वाधारको विकास गरी करको दायरामा नआएका व्यवसायीहरूलाई करको दायरामा ल्याउँदा व्यवसाय करमा उल्लेख्य मात्रामा आय सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

ख) घरजग्गा बहाल कर:

यस गाउँपालिकामा घरजग्गा बहाल कर विगतका आ.व.मा पनि सङ्कलन भई आएको छ । यो कर बढी मात्रामा व्यवसायिक प्रयोजन तथा संस्थागत रुपमा भाडामा दिने घरधनीबाट प्राप्त गरिँदै आएको छ। व्यक्तिगत प्रयोजनकोलागि भाडामा लगाउँनेसँग पनि बहाल रकमको १० प्रतिशत कर सङ्कलन गर्दा करको दायरामा वृद्धि हुनेछ र आगामी आर्थिक वर्षमा बहाल कर पनि वृद्धि हुँदै जाने अनुमान गरिएको छ ।

ग) नक्सा पास दस्तुर:

विगतका आ.व.मा देखि नै नक्सापास दस्तुरको शुरुवात गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा नक्सापास कडाईका लागु गरी अनुगमन प्रणालीलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्दा नक्सापासबाट पनि उल्लेख्य मात्रामा राजश्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । बस्ती विकास शहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभुत निर्माण मापदण्ड २०७२ अनुसार गाउँपालिकाबाट अनुमती नलिई निर्माण गरिएका घरहरूको अभिलेखीकरण गर्दा यस शीर्षकमा उल्लेख्य मात्रामा आय आर्जन हुने सम्भावना रहेको छ ।

घ) घरजग्गा रजिश्ट्रेशन दस्तुर:

घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर कोभिड १९ को कारणले थला परेको भएता पनि गत आर्थिक वर्षमा उल्लेख्य मात्रामा सङ्कलन भएकोले आगामी वर्षहरूमा पनि घरजग्गा रजिष्ट्रेशनबाट उल्लेख्य मात्रामा आय वृद्धि हुँदै जाने आकलन गरिएको छ ।

ङ) सम्पत्ति कर:

यस गाउँपालिकामा हालसम्म सम्पत्ति कर सङ्कलन नभएको परिस्थितिमा कार्यविधि तयार पारी सम्पत्ति कर सङ्कलन गर्दा उल्लेख्य मात्रामा कर सङ्कलन हुने र आन्तरिक आयमा उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि हुने आकलन गरिएको छ ।

५.३ राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजश्व प्रक्षेपण

राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन पश्चात्को आगामी तीन वर्ष (आ.व.२०७९/८० देखि २०८१/८२) को लागि राजश्व प्रक्षेपण गरिएको छ । राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा विगतका ३ आ.व. को राजश्व वृद्धि दर, चालु आ.व. मा गरिएको अनुमान र चालु आ.व.को माघ २५ गतेसम्म सङ्कलन भएको आयका आधारमा गरिएको छ । गत आ.व.मा नसमेटिएका आयका शीर्षकहरूको हकमा राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यक्रमले पार्ने प्रभावलाई मध्येनजर गरी तथ्याङ्कमा आधारित भएर गरिएको छ । स्थानीय तहको आय वृद्धिदर कम्तिमा पनि मूल्य वृद्धि, जनसङ्ख्या वृद्धि र सेवाग्राहीको सङ्ख्यामा हुने वृद्धिसँग मिल्दोजुल्दो हुने गरी गरिएको छ । आय प्रक्षेपणका आधारहरूलाई शीर्षकगत रुपमा देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छ ।

तालिका नं. २२: आगामी आ.व.हरूका लागि राजश्व प्रक्षेपणका आधारहरू (रु. हजारमा)

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	**१५२५०**	
११३१३	सम्पत्ति कर	९१०	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	३९६९	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२१	घर बहाल कर	५२८	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५१	सवारी साधन कर	१००	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाका ९० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	अनुमान नगरिएको
११४७०	विज्ञापन कर	७४	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ७० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर	१००	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	१५००	अआ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११४७१	अन्य मनोरञ्जन कर	५०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६९१	अन्य कर	१५००	अआ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ६० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४६११	व्यवसाय कर	६००	अआ.व. २०७९/८० मा ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	३३६	आ.व. २०७९/८० मा ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	४८	आ.व. २०७९/८० मा सटर भाडाबाट प्राप्त हुने रकमको ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१२	सरकारी सम्पत्तिबिक्रिबाट प्राप्त रकम	६०	आ.व. २०७९/८० मा फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरुको बिक्रीवाट रु ६० हजार

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
			संकलन हुने र त्यसपछि बार्षिक १० प्रतिशत बृद्धि हुँदै जाने
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	३०	आ.व. २०७९/८० मा ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	६६०	आ.व. २०७९/८० मा ९० प्रतिशत र त्यसपछिका वर्षहरुमा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	५००	अआ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	०	अनुमान नगरिएको
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	२०	आ.व. २०७९/८० मा एकमुष्ट ४५ लाख र त्यसपछि क्रमश: १० प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	२०	आ.व. २०७९/८० मा एकमुष्ट २० र त्यसपछि क्रमश: १० प्रतिशतले बृद्धि हुँदै जाने अनुमान
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्तिमूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	६००	आ.व. २०७९/८० मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	अनुमान नगरिएको
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	६७६	अआ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	२६४०	आ.व. २०७९/८० मा मा कुल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	६०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले घट्दै जाने
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१००	अआ.व. २०७९/८० मा। कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	३०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०	अआ.व. २०७९/८० मा। कूल सम्भावनाको ८० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	२०	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
१४५२९	अन्य राजश्व	१००	आ.व. २०७९/८० मा कूल सम्भावनाको १०० प्रतिशत र त्यसपछिका आ.व.मा १० प्रतिशतले बढ्दै जाने
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	९९७२७	
ख.१	*नेपाल सरकार*	*९०६८०*	
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	४५३४०	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	४५३४०	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	अनुमान नगरिएको
१४१५९	अन्य स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी	०	अनुमान नगरिएको
ख.२	*प्रदेश सरकार*	९०४८	
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४४००	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	४६४८	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	अनुमान नगरिएको
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	अनुमान नगरिएको
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	४२६६१६	
ग.१	*नेपाल सरकार*	*४१०७४८*	
१३३११	समानीकरण अनुदान	१४७८९१	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	१९६१९७	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	२४०९०	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	१९१४०	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	२३४३०	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७८/७९ कुल संभाव्यता	आगामी आ.व.हरुको लागि प्रक्षेपणको आधार
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग.२	***प्रदेश सरकार***	***१५८६९***	
१३३११	समानीकरण अनुदान	४८१४	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	५५	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	११०००	आ.व. २०७९/८० मा गरिएको अनुमानमा क्रमश: १० प्रतिशतका दरले बृद्धि हुँदै जाने
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	अनुमान नगरिएको
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	अनुमान नगरिएको
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	*०*	
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	अनुमान नगरिएको
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	अनुमान नगरिएको
	कूल जम्मा	**५४१५९३**	

५.४ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण

गाउँपालिकाको आगामी ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गरिएको छ । राजश्वको प्रक्षेपण गर्दा राजश्व कोडको आधारमा गरिएको छ ।

तालिका नं. २३: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमान	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
क.	**आन्तरिक आय तर्फ**	**९४३५**	**११०००**	**१२७४४**	**१४०१८**	**१५४२०**
११३१३	सम्पत्ति कर	०	०	७२८	८००	८८०
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	३,१९०	३,०००	३१७५	३४९२	३८४२
११३२१	घर बहाल कर	०	०	४२२	४६५	५११
११४५१	सवारी साधन कर	१	२००	९०	९९	१०९
११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	०	०	०	०	०
११४७०	विज्ञापन कर	०	०	५२	५७	६३

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमान	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
११६३२	जडिबुटी तथा कवाडी कर	०	०	१००	११०	१२१
११३२२	बहाल विटौरी शुल्क	१,४५४	५००	१२००	१३२०	१४५२
११४७१	अन्य मनोरञ्जन कर	०	५०	३०	३३	३६
११६९१	अन्य कर	५०५	१,५००	९००	९९०	१०८९
१४६११	व्यवसाय कर	०	०	४८०	५२८	५८१
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४४८	५००	३०२	३३३	३६६
१४१५१	सरकारी सम्पत्तीको बहालबाट प्राप्त आय	०	७०	४३	४८	५२
१४२१२	सरकारी सम्पत्तिबिक्रिबाट प्राप्त रकम	०	०	६०	६६	७३
१४२१३	अन्य बिक्रिबाट प्राप्त रकम	३०	२०	२७	३०	३३
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	७८१	६६०	५९४	६५३	७१९
	ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा बिक्री	०	०	५००	५५०	६०५
	फोहरमैला व्यवस्थापन सेवा शुल्क	०	०	०	०	०
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	०	०	६००	६६०	७२६
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	०	०	२०	२२	२४
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क (सम्पत्तिमूल्याङ्कन सेवा शुल्क आदि)	०	०	४८०	५२८	५८१
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क	०	०	०	०	०
१४२४२	नक्सापास दस्तुर	०	०	५४१	५९५	६५४
१४२४३	सिफारिश दस्तुर	१,४६९	१,५००	२११२	२३२३	२५५६
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	०	०	४८	५३	५८
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	०	०	८०	८८	९७
१४२४९	अन्य दस्तुर (दर्ता, अनुमति, इजाजत आदि)	७९२	२,६००	२४	२६	२९
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत	०	०	१६	१८	१९
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	७६५	४००	२०	२२	२४
१४५२९	अन्य राजश्व	०	०	१००	११०	१२१
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**८४,६६६**	**९०,६६१**	**९९,७२७**	**१०९,७००**	**१२०,६७०**
ख.१	***नेपाल सरकार***	***७४२०३***	***८२४३६***	***९०६८०***	***९९७४८***	***१०९७२२***
१४४११	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.कर	७४,२०३	४१,२१८	४५३४०	४९८७४	५४८६१
१४४२१	बाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्तःशुल्क	०	४१,२१८	४५३४०	४९८७४	५४८६१
१४१५३	बाँडफाँट भई प्राप्त वन रोयल्टी	०	०	०	०	०
११४७२	बाँडफाँटवाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	०	०	०
१४१५९	अन्य स्रोतवाट प्राप्त रोयल्टी	०	०	०	०	०

राजश्व संकेत	राजश्व शीर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमान	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०८०/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
ख.२	*प्रदेश सरकार*	१०४६३	८२२५	९०४८	९९५२	१०९४७
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	६,५०५	४,०००	४४००	४८४०	५३२४
११४५६	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर	३,९५८	४,२२५	४६४८	५११२	५६२३
११४७१	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने मनोरञ्जन कर	०	०	०	०	०
११४७२	बाँडफाँटबाट प्राप्त हुने विज्ञापन कर	०	०	०	०	०
ग.	**अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरण**	**३५८३८३**	**३८७८३३**	**३८६४६९**	**४२५११५**	**४६७६२७**
ग.१	*नेपाल सरकार*	*३५११७१*	*३७३४०७*	*३७०६००*	*४०७६६०*	*४४८४२६*
१३३११	समानीकरण अनुदान	१२७,२१२	१३४,४४६	१३४९००	१४८३९०	१६३२२९
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	२१३,९५९	१७८,३६१	१९७०००	२१६७००	२३८३७०
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	२१,९००	१२७००	१३९७०	१५३६७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	१७,४००	१००००	११०००	१२१००
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	१०,०००	०	०	०	०
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	२१,३००	१६०००	१७६००	१९३६०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु (सामाजिक सुरक्षा समेत)	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
ग.२	*प्रदेश सरकार*	*७२१२*	*१४४२६*	*१५८६९*	*१७४५५*	*१९२०१*
१३३११	समानीकरण अनुदान	७,२१२	४,३७६	४८१४	५२९५	५८२४
१३३१२	ससर्त अनुदान चालु	०	५०	५५	६१	६७
१३३१३	ससर्त अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१५	विशेष अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१७	समपुरक अनुदान पूँजीगत	०	१०,०००	११०००	१२१००	१३३१०
१३३१८	अन्य अनुदान चालु	०	०	०	०	०
१३३१९	अन्य अनुदान पूँजीगत	०	०	०	०	०
ग.३	**अन्य आन्तरिक अनुदान**	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
१३४११	अन्य संस्थागत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
१३४१२	अन्य व्यक्तिगत आन्तरिक अनुदान	०	०	०	०	०
कूल जम्मा		४५२४८४	४८९४९४	४९८९४०	५४८८३४	६०३७१७

परिच्छेद - सात: अपेक्षित नतिजा

६.१ आगामी तीन आर्थिक वर्षको आयको प्रक्षेपण शारांश

कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदानको विश्लेषण गर्दा गत वर्ष २.०९ प्रतिशत देखिन्छ। कुल सम्भाव्यता अनुसारको राजश्व कूल आयको ३ प्रतिशत हुन्छ। आ.व. २०८१/८२ मा आन्तरिक आय कुल कायको २.५५ प्रतिशत हुन सक्नेछ। आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानी गाउँपालिकाको ३ वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण शारांशमा तल दिइएको छ।

तालिका नं. २४: आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण शारांश (रु. हजारमा)

क. सं.	राजश्व शिर्षक	२०७७/७८ यथार्थ	२०७८/७९ अनुमान	२०७८/७९ कुल संभाव्यता	२०७९/८० को प्रक्षेपण	२०७८/८१ को प्रक्षेपण	२०८१/८२ को प्रक्षेपण
क.	**आन्तरिक आय**	**९४३५**	**११०००**	**१५२५०**	**१२७४४**	**१४०१८**	**१५४२०**
ख.	**राजश्व बाँडफाँट**	**८४६६६**	**९०६६१**	**९९७२७**	**९९७२७**	**१०९७००**	**१२०६७०**
	नेपाल सरकार	*३५११७१*	*३७३४०७*	*४१०७४८*	*३७०६००*	*४०७६६०*	*४४८४२६*
	प्रदेश सरकार	*१०४६३*	*८२२५*	*९०४८*	*९०४८*	*९९५२*	*१०९४७*
ग.	**अनुदान तथा वित्तिय हस्तान्तरण**	**३५८३८३**	**३८७८३३**	**४२६६१६**	**३८६४६९**	**४२५११५**	**४६७६२७**
	संघीय सरकार	*३५११७१*	*३७३४०७*	*४१०७४८*	*३७०६००*	*४०७६६०*	*४४८४२६*
	प्रदेश सरकार	*७२१२*	*१४४२६*	*१५८६९*	*१५८६९*	*१७४५५*	*१९२०१*
	अन्य आन्तरिक अनुदान	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*	*०*
	जम्मा	**४५२४८४**	**४८९४९४**	**५४१५९३**	**४९८९४०**	**५४८८३४**	**६०३७१७**
कुल आयमा आन्तरिक आयको योगदान (प्रतिशत)		२.०९	२.२५	३	२.५५	२.५५	२.५५

६.२ आय प्रक्षेपणको तुलनात्मक विश्लेषण

यस गाउँपालिकाको आन्तरिक आय, राजश्व बाँडफाँट, अनुदान तथा वितीय हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण यस प्रकार रहेको छ।

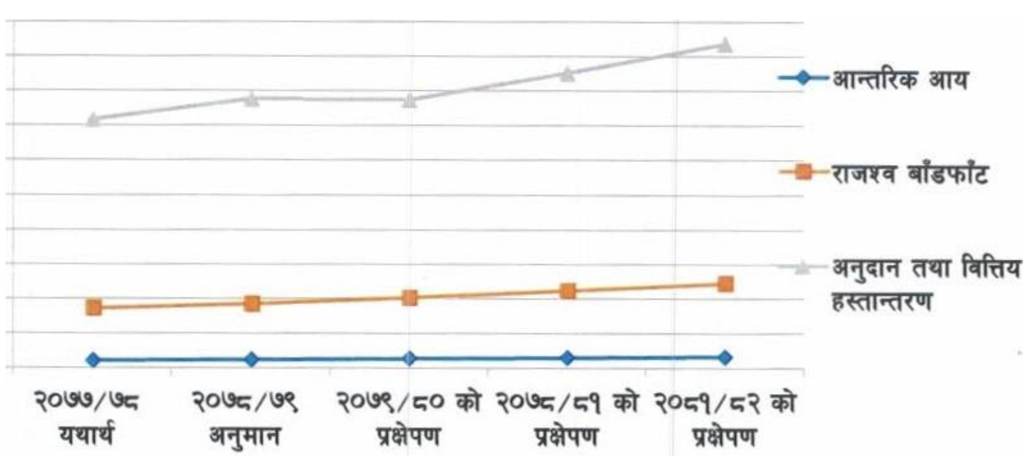

цooooo мцoooo мooooo aцoooo aooooo яцoooo 00000
Я цoooo Я 00000 цoooo o

६.३ नतिजा तालिका

राजश्व सुधार कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरू सम्पन्न गर्दा यस गाउँपालिकाको तपशिलमा उल्लेखित असर, प्रतिफल प्राप्त गरेको हुनेछ ।

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७७/७८)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
असर	कूल बजेटमा आन्तरिक राजश्व वा करको हिस्सामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	आन्तरिक आय	रु ०००	९४३५	१५४२०
		आन्तरिक आयको हिस्सा	प्रतिशत	२.०९	२.५५
(क)	**कर राजश्व**				
प्रतिफल १	सम्पत्ति कर सम्बन्धी कार्यविधि निर्माण तथा करदाताको अभिलेख तयार भएको हुनेछ ।	सम्पत्ति कर तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	–	८००३
		कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल २	मालपोत सङ्कलन कार्यविधि निर्माण भई जग्गाको मूल्य अनुसारको दर निर्धारण भएको हुनेछ ।	मालपोत तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	–	११३७७
		कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल ३	मालपोत करदाताको अभिलेख तयार भई करका दर सफ्टवेयरमा समावेश भएको हुनेछ ।	सफ्टवेयरमा समावेश भएको करदाता	सङ्ख्या	–	११३७७
प्रतिफल ४	घरजग्गा बहाल करको कार्यविधि तयार भई सफ्टवेयर तयार भएको हुनेछ ।	कार्यविधि	सङ्ख्या	०	१
प्रतिफल ५	घर तथा जग्गा बहालमा लगाउने घरधनीहरूको लगत सङ्कलन भएको हुनेछ ।	बहाल कर तिर्ने करदाता	सङ्ख्या	–	१२४
प्रतिफल ६	सबै व्यवसायीहरू व्यवसाय करको दायरामा आएका हुनेछन ।	व्यवसायीहरूको स्थलगत दर्ता र नवीकरण अभियान	पटक	०	१
		सार्वजनिक सञ्चार माध्यमबाट मार्फत आब्हान	वार्षिक	०	१
		दर्ता भएका व्यवसाय	सङ्ख्या		५००
		उद्योग बाणिज्य संघका प्रतिनिधिहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया	पटक	नियमित	
प्रतिफल ७	घरदैलो कार्यक्रम मार्फत व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र	घरदैलो कार्यक्रम	पटक	०	१

क्र.सं.	नतिजाको तह	नतिजा सूचक	इकाई	आधार वर्ष (२०७७/७८)	आधार वर्ष (२०८१/८२)
	वितरण तथा कर असुली कार्य सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।				
(ख)	**गैरकर राजश्व**				
प्रतिफल १	हाटबजार व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन भई बहाल बिटौरी शुल्क सङ्कलन भएको हुनेछ ।	हाटबजार व्यवस्थापन	सङ्ख्या	०	२
प्रतिफल २	ग्रामिण क्षेत्र लगायत शहरी क्षेत्रमा नक्सापास तथा अभिलेखीकरण कार्य अनिवार्य रुपमा सञ्चालनमा आएको हुनेछ ।	वार्षिक नक्सा पास भएका घर	सङ्ख्या	०	२०
		वार्षिक अभिलेखीकरण भएका घर	सङ्ख्या	०	४०
ग)	**तथ्याङ्क व्यवस्थापन राजश्व परिचालन**				
प्रतिफल १	करदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	करदाता शिक्षा कार्यक्रम	सङ्ख्या	०	१
(घ)	**राजश्व प्रशासन**				
प्रतिफल २	करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुनेछ ।	कार्यसम्पादन मूल्याङ्कनको आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने	पटक	०	१
		बढी कर तिर्ने वा अन्य किसिमका उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान कार्यक्रम	पटक	०	१
		कर्मचारीहरू लाई तालिम सञ्चालन	पटक	०	१

परिच्छेद - आठः कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ राजश्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

यस दस्तावेजको परिच्छेद ५ मा उल्लेख गरिएका उल्लेखित राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश गरिएका कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याएको खण्डमा मात्र प्रक्षेपणमा उल्लेख गरिएको लक्ष पुरा हुन सक्दछ। कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका कार्यहरू सम्पन्न गर्न गाउँपालिकाले आफ्नै बजेट तथा अन्य सहयोगी निकाय तथा परियोजनाहरूबाट पनि सहयोग लिन सक्नेछ। गाउँपालिकाले आफ्नो वार्षिक योजना तथा बजेटमा राजश्व सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत निम्न क्रियाकलापहरू सञ्चालनका लागि बजेट व्यवस्था गर्न आवश्यक देखिन्छ।

- राजश्व उप शाखा तथा वडा कार्यालयमा जडान गरिएको सफ्टवेयरमा आयका सबै शीर्षकहरूको दर समावेश गर्ने
- सम्पत्ति कर, मालपोत कर, घरजग्गा बहाल कर, तथा बहाल बिटौरी शुल्कको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्यविधिहरू तयारी
- करदाता शिक्षा कार्यक्रम तथा राजश्व सङ्कलन शिविर सञ्चालन
- कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तथा कर्मचारी प्रोत्साहन प्याकेज
- पार्किङ शुल्क तथा पर्यटन शुल्कको स्रोतहरूको विस्तृत सम्भाव्यता अध्ययन
- राजश्व सङ्कलनको अनुगमन

गाउँपालिकालाई प्रदान गरिएको राजश्व अधिकारहरू मध्ये कतिपय अधिकारहरू विगतदेख नै उपयोग गरिदै आएको छ। विगतका आ.व.मा नसमेटिएका राजश्वका अधिकारहरूमध्ये आय सङ्कलन हुन सक्ने क्षेत्रहरूको पहिचान गरी प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्नु उचित हुन्छ।

७.२ श्रोत व्यवस्थापन

यस राजश्व सुधार कार्ययोजनामा प्रस्तावित राजश्व सुधारका कार्यहरूलाई कार्यान्वयन गर्न गाउँपालिकाले आगामी आ.व.को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका अलावा प्रस्तावित कार्यहरूलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, विकास साझेदार निकाय तथा निजी संघ/संस्थाहरूसँग समेत समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।

७.३ कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गरिएको व्यवस्था अनुसार यस राजश्व सुधार कार्ययोजनाले राजश्व परामर्श समितिलाई राजश्वका स्रोत, दायरा तथा दरको विश्लेषण गरी अन्तरिक आम्दानीका स्रोतहरू पहिचान गर्न र स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समितिलाई आय अनुमान गर्ने कार्यमा सहयोग गर्दछ।

झापा गाउँपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाले निर्धारण गरेको अपेक्षित उपलब्धी हासिल गर्न कार्ययोजनामा तय गरिएका कार्यनीति र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि स्थानीय राजश्व परामर्श समितिलाई बढी जिम्मेवारी बनाईनेछ। साथै स्थानीय राजश्व परामर्श समितिलाई सहजीकरण गर्न गाउँपालिका अध्यक्षको संयोजकत्वमा राजश्व सुधार कार्ययोजनाको प्रगति सम्बन्धी अनुगमन गर्न एक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको संरचना :

१) अध्यक्ष : संयोजक

२) उपाध्यक्ष : उपसंयोजक

३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत : सदस्य

४) आर्थिक विकास समिति संयोजक : सदस्य

५) प्रतिनिधि, झापा उद्योग बाणिज्य संघ : सदस्य

६) प्रतिनिधि, नागरिक समाज वा टोल विकास संस्था : सदस्य

७) राजश्व शाखा प्रमुख : सदस्य सचिव

उद्योग वाणिज्य संघ र नागरिक समाजको तर्फका प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्यलाई यस समितिले निर्णय गरी आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा समावेश गर्न सक्नेछ ।

गाउँकार्यपालिकाले आवश्यकता महशुश गरेमा अन्य विषय विज्ञ व्यक्तिहरूलाई पनि आमन्त्रित सदस्यका रुपमा समितिमा राख्न वा समितिको बैठकमा बोलाई आवश्यक सल्लाह सुझाव लिन सक्नेछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको बैठक कम्तिमा चौमासिक रुपमा बस्नेछ तर समितिले आवश्यकता ठानेमा आवश्यकता अनुसार जतिपटक पनि बैठक बस्न सक्नेछ ।

अनुगमन समितिले निम्नानुसार कार्य गर्नेछ ।

- राजश्व सुधार कार्ययोजनामा समाबेश भएका क्रियाकलापहरूका लागि आवश्यक पर्ने बजेटको व्यवस्थाका लागि आवश्यक कार्य गर्ने र गाउँसभाबाट परित गराउने ।
- सबै क्रियाकलापहरूलाई अलग अलग रुपमा बजेट विनियोजन गर्न सम्भव नभएको अवस्थामा कार्ययोजना कार्यान्वयनका लागि एकमुष्ठ बजेटको माग गर्ने ।
- स्वीकृत कार्ययोजनामा समावेश भएका क्रियाकलाप छुट्याई जिम्मेवार सम्बद्ध शाखा/उप शाखाका कर्मचारीलाई जिम्मेवारी तोक्ने ।
- जिम्मेवार शाखा वा कर्मचारीले आफुसँग सम्बन्धित कार्यजिम्मेवारी पुरा गरे नगरेको अनुगमन गर्नु पर्नेछ ।
- जिम्मेवार शाखा/उप शाखा वा पदाधिकारीहरूबाट उनीहरूको जिम्मेवारीभित्रका क्रियाकलापको प्रगति विवरण चौमासिक रुपमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत मार्फत सङ्कलन गरी समीक्षा गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिबाट प्राप्त सुझावहरूलाई राजश्व परामर्श समितिमा वा गाउँकार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी आवश्यक कार्वाही गराउने ।
- राजश्व सुधार कार्ययोजनामा भएको क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक परेमा क्रियाकलाप संशोधन वा थप गर्न तथा जिम्मेवारीहरूको हेरफेर गर्नको लागि राजश्व परामर्श समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ।

प्रक्षेपित राजश्व असुलीमा देखिएका समस्याहरूको समधानका लागि आवश्यक कार्यका लागि गाउँकार्यपालिकामा प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ । यो राजश्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि निम्न चार तहको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन व्यवस्था सिफारिश गरिएको छ ।

(क) कार्यालय स्तरको अनुगमन :

यो राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन भए नभएको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनकालागि प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, राजश्व उप शाखा तथा अन्य सम्बन्धित शाखाका प्रतिनिधिहरू तथा वडा सचिवहरूलाई जिम्मेवार बनाउनु पर्दछ । गाउँपालिकाले कम्तिमा महिनाको एक पटक बैठक बसी कार्ययोजनामा उल्लेख गरिएका क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयन भए नभएको, राजश्व असुलीको लक्ष्य अनुसार असुली भए नभएको, लक्ष हासिल गर्ने दिशातर्फ उन्मुख भए नभएको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत एवं कार्यगत निर्णयहरू गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

(ख) राजश्व परामर्श समितिबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

राजश्व परामर्श समितिले राजश्व सुधार योजनाको कार्यान्वयनको अवस्था तथा आय सङ्कलनको अवस्थाको नियमित अनुगमन गरी कार्यपालिकालाई चौमासिक रुपमा आवश्यक परामर्श प्रदान गर्नुपर्दछ । त्यसैगरी आगामी आ.व.को लागि ती आयको अनुमान गर्नुभन्दा पूर्व विगतको आर्थिक ऐनको मूल्याङ्कन गरी आयका स्रोत, दर तथा दायरा र व्यवस्थापनमा हेरफेर गर्नुपर्ने भएमा सुधारकालागि क्रियाकलाप सिफारिश गर्ने र त्यसैको आधारमा आयको अनुमान गर्नु पर्दछ । यसका अतिरिक्त आर्थिक वर्षको समाप्ती पश्चात राजश्व सुधार योजनाको समीक्षा गर्नुपर्दछ ।

(ग) कार्यपालिकाबाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

कार्यपालिकाको बैठकले राजश्व परामर्श समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूलाई छलफलमा ल्याई आवश्यक निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । समितिले प्रस्तुत गरेका सुझावहरूमा आवश्यक छलफल गरी राजश्व सुधार योजना तथा आय असुली अवस्थाको समीक्षा गरी आवश्यक नीतिगत तथा कार्यगत निर्णय गर्नुपर्ने भएमा आवश्यक निर्णय गर्नुपर्दछ ।

(घ) वाह्य अनुगमन तथा मूल्याङ्कन :

राजश्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयनको पश्चात आन्तरिक राजश्वमा के कति सुधार भयो वा सुधारोन्मुख छ भनी गाउँपालिकाले गरेको राजश्वको प्रक्षेपणलाई आधार मानेर सङ्घीय अर्थ मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग, प्रदेश मन्त्रालय, दातृ निकायहरू आदिले अनुगमन गर्न सक्नेछन ।

Integrated Studies & Research Centre P. Ltd.

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: सन्दर्भ सामग्रीहरू

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
नेपालको संविधान	- राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँट (भाग ५: धारा ५६ देखि ६० सम्म) - स्थानीय आर्थिक प्रणाली (भाग १९ : धारा २२८ देखि २३० सम्म) - संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारको अधिकार सूची (अनुसूची ५ देखि ९ सम्म)
स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४	- गाउँ/नगरपालिकाको काम, कर्तव्य र अधिकार (परिच्छेद: ३) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको वित्तिय अधिकार क्षेत्र (परिच्छेद: ९) - गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको आर्थिक कार्य प्रणाली (परिच्छेद: १०)
अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४	- राजश्वको अधिकार (परिच्छेद: २) - राजश्वको बाँडफाँट (परिच्छेद: ३) - अनुदानको व्यवस्था (परिच्छेद: ४) - वैदेशिक सहायता तथा ऋण (परिच्छेद: ५) - आय व्ययको प्रक्षेपण गर्ने (दफा: १८) - राजश्व प्रस्ताव तयार गर्ने (दफा: १९) - वित्तिय अनुशासन (परिच्छेद: ८) - नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारले लगाउन सक्ने कर (अनुसूची - १, २ र ३) - प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (अनुसूची -४)
राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४	- प्राकृतिक स्रोतको परिचालन, राजश्व बाँडफाँट तथा अनुदान (परिच्छेद ४)
केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्न बनेको ऐन	- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा स्थानीय तहको राजश्व अधिकार सम्बन्धी विषयमा भएका गरिएका संशोधनहरू
नेपाल सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र आर्थिक ऐनहरू	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा भएका वा हुने संशोधित प्रावधानहरू
प्रदेश सरकारको वार्षिक वजेट वक्तव्य र प्रदेश आर्थिक ऐनहरू	- स्थानीय तह र प्रदेश सरकारबीच साझा अधिकार सूचीका विषयमा प्रदेश कानूनले गरेका व्यवस्थाहरू
एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४	- स्थानीय तहको राजश्व प्रक्षेपणको ढाँचामा एकरुपताका लागि
स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण (प्रोफाईल)	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकार क्षेत्रमा पर्ने स्रोतहरूको आधार (द्यबकभ) बारेको सूचना र तथ्याङ्क ।
स्थानीय तहका विभिन्न आर्थिक वर्षहरूको योजना, बजेट तथा कार्यक्रमहरू	- स्थानीय राजश्व र आयको प्रबृत्ति विश्लेषण

सन्दर्भ सामग्री	अध्ययनको विषय क्षेत्र
संघ तथा प्रदेशले उपलब्ध गराएका कार्यविधि, दिग्दर्शन, ऐन कानुनका नमुनाहरू	- स्थानीय तहको राजश्व अधिकारको उपयोगका लागि कानूनी र नीतिगत व्यवस्था
अन्य स्थानीय तहले विगतमा तर्जुमा गरेका कार्ययोजनाहरू	- सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा
अन्य दस्तावेजहरू …………	- सन्दर्भ सामग्रीको रुपमा

अनुसूची २: तथ्याङ्क र सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिएको सूची तथा फारम

राजश्व सुधार कार्ययोजना(RIAP)

तथ्याङ्क सङ्कलन फारम

....गाउँ/नगरपालिका

क. राजश्वका स्रोतहरू तथा हालको परिचालन अवस्था

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको/नभएको	दर निर्धारण भएको/नभएको	सङ्कलन भएको/नभएको	कैफियत
क.१	**कर तर्फ**				
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, इरिक्सा)				
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर				
७	विज्ञापन कर				
क.२.	**अन्य राजश्व**				
	शुल्क, सेवा शुल्क तथा महशुल				
१	बहाल बिटौरी शुल्क				
२	पार्किङ्ग शुल्क				
३	पर्यटन शुल्क				
४	परिक्षा शुल्क				
५	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क				
६	केबलकार, टेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जिपफ्लायर, प्याराग्लाईडिङ्ग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क				
७	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेटजस्ता वस्तुको सर्भेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क				
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क				
९	अस्पताल सञ्चालन				
१०	एम्बुलेन्स सञ्चालन				
११	दमकल सञ्चालन				
१२	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
१३	स्थानीय खानेपानी महसुल				
१४	स्थानीय विद्युत महसुल				
	दस्तुर				
१	नक्सापास दस्तुर				
२	सिफारिश/प्रमाणित दस्तुर				
३	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर				
४	नाता प्रमाणित दस्तुर				
५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर				
	बिक्री तथा अन्य आय				
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको बिक्री				

क.सं.	आयका प्रकार	सम्भावना भएको / नभएको	दर निर्धारण भएको / नभएको	सङ्कलन भएको / नभएको	कैफियत
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर बिक्री				
३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त रकम				
४	सामुदायिक बनबाट आय प्राप्त				
५	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय				
६	न्यायिक दण्ड जरिवाना				
७	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना				
८	अन्य राजश्व				

ख. करदाता तथा कर सङ्कलन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	आयका प्रकार	हाल सम्म दर्ता भएको सङ्ख्या	गत आ.व. २०७६/०७७		कैफियत
			कर तिर्नेको सङ्ख्या	सङ्कलित रकम	
१	सम्पत्ति कर				
२	भूमिकर (मालपोत)				
३	घर जग्गा बहाल कर				
४	व्यवसाय कर				
५	सवारी कर				

ग. राजश्वमा आधारित तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू

ग.१ भवन सम्बन्धी विवरण

क.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औषत मासिक बहाल दर
१	व्यापारीक प्रयोजनकालागि निर्मित भवन/घरहरू *(नोटः नीजि अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस आदी)*			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरू			
३	आवासिय भवन/घरहरू			
	कच्ची घरहरू (कच्चीजोडाई तथा छानाा)			
	अर्ध कच्ची घरहरू (माटोको जोडाई र कंकिट वा स्टिलको छाना भएका)			
	पिलर सिस्टम नभएको पक्कि घर (Without RCC Frame Structure)			
	पिलर सिस्टम भएको पक्कि घर (With RCC Frame Structure)			
	जम्मा			

ग.२ जग्गा सम्बन्धी विवरण *(नोटः जग्गाको उपयोगिता तथा मूल्याङ्कनका आधारमा वर्गिकरण गर्ने ।)*

क.सं.	जग्गाको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	औषत मूल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)	कैफियत
१				
२				
३				
	जम्मा			

ट T,

ग.५ विक्री गर्ने बस्तु सँग सम्बन्धित विवरण

क्र.सं.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	बस्तुहरू	कुल उत्खनन तथा बिक्री योग्य परिमाण	कैफियत
१		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		
२		स्लेट		
		ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा		
		माटो		
		काठ, दहत्तर बहत्तर		

ग.६ जडीबुटी तथा कवाडी वस्तुको व्यवसायिक उपयोग

क.सं.	बस्तुहरू	इकाई	अनुमानित सङ्कलन परिमाण	बजार बिक्री मुल्य
क.	जडीबुटी जन्य बस्तुहरू			
ख.	कवाडी जन्य बस्तुहरू			

ग.७ नक्सापास सम्बन्धी विवरण (प्राविधिक शाखा)

१	नक्सापास लागु भएको मिति			
क.सं.	**विवरण**	हाल सम्म (जम्मा)	**आ.व. २०७६।७७ मा**	चालु आ.व.मा हुन सक्ने अनुमान
२	नक्सा पास सङ्ख्या			
३	अभिमुखीकरण सङ्ख्या			
४	औषत नक्सापास हुने घरको क्षेत्रफल (वर्ग मिटर)			
	नक्सापास बापत सङ्कलन हुने औषत दस्तुर			
५	**हालसम्म नक्सापास भएको सबैभन्दा ठुलो संरचना**			
	क्षेत्रफल			
	नक्सापास भएको आर्थिक वर्ष			
	नक्सापास दस्तुर			

घ. सम्पत्ति परिचालन (जिन्सी शाखा)

घ.१.स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा

क.सं.	जग्गा रहेका स्थान	क्षेत्रफल	हालको उपयोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)	कैफियत
क	स्वामित्वमा रहेको जग्गा				
ख	भोगचलनमा रहेको जग्गा				

घ.२. स्वामित्वमा रहेका भवन

क.सं.	स्थान	भवनको विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

घ.३. स्वमित्वमा रहेका र बहालमा भएका मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण

क.सं.	मेसिन, औजार तथा अन्य उपकरण	विवरण	हालको उपभोग	भाडा वा बहाल रकम (यदी भएमा)

ङ. निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)	कैफियत
१	फोहरमैला व्यवस्थापन					
२	खानेपानी / धारा					
३	बिजुली					
४	ढल निकास					
५	सडक बत्ति					

क्र.सं.	सेवाहरू	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	इकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)	कैफियत
६	सार्वजनिक शौचालय					
७	पार्क					
८	पर्यटकिय स्थल					
९	हाटबजार					
१०	पशु बधशाला					
११	बसपार्क					
१२	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र					
१४	एम्बुलेन्स सञ्चालन					
१५	दमकल सञ्चालन					

च. ठेक्का कायम भई वा अमानत बाट आय सङ्कलनको अवस्था

क्र.सं.	विवरण	स्थल	गत आ.व. २०७६/०७७		चालु आ.व. २०७७/०७८		
			परिमाण	ठेक्का लागेको/सङ्कलन भएको रकम	परिमाण	न्युनतम ठेक्का रकम	ठेक्का लागेको/सङ्कलन भएको रकम
१	स्लेट						
२	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो						
३	काठ, जराजुरी, दहत्तर बहत्तर						
४	विज्ञापन						
५	हाटबजार						
६							

अनुसूची ३ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति

बैठक संख्या - ०१
मिति - २०७८।१०।२५
समय - दिनको ११.०० बजे
स्थान - झापा गा.पा.
अध्यक्ष - श्री जयनारायण शाह

झापा गाउँपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा अभिमुखिकरण कार्यक्रममा उपस्थिती :
उपस्थिति :

१ श्री जय नारायण शाह
२ श्री खेमराज थापा
३ श्री लक्ष्मी खतिवडा
४, श्री हिमाल मिश्र.
५ श्री नेत्र ब. खड्का
६. श्री मोतिलाल गणेश
७ श्री दिनेश प्र. राजवंशी
८ डा हरिप्रिया गौतम (पोखरेल)
९ श्री पुर्णचन्द्र मैनाली
१० श्री नारायण कु. छत्लागाई
११ श्री आजाद अन्सारी वडा सचिव
१२ श्री राजु उराँव
१३ प्रकाश खड्का
१४ दिपेन्द्र न्यौपाने स.ड.अ.
१५ पद्म प्र. आचार्य नागत प्रा
१६ चन्द्र मणि निरौला, आ.से.पि.
१७ गौरव संग्रौला. सु.प्र.अ
१८ विशाल उप्रेती field Assi.
१९ सुनिता सुवेदी वडा सचिव ४
२० प्रतिमा रिमाल " " ३
२१ लक्ष्मी कुमारी गणेश वडा सदस्य ५
२२ डम्बर कुमारी पुमाई का.स.
२३ लक्ष्मण विश्वकर्मा स्वास्थ्य शाखा प्रमुख
२४ योग प्रसाद उप्रेती (वडा अध्यक्ष)

राजकुमार कैथ आयक समिति सदस्य
२५) नरेन्द्र चौधरी (अनुगमन प्रमुख)
२६) झापा गा.पा.
२७) सावित्री अधिकारी
२८) हरि बहादुर बानिया वडा नं ८ अध्यक्ष

T 까 77 1 테 7

अनुसूची ४ : अभिमुखीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

कार्यक्रमका सहभागीहरू

प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत कार्यक्रमको बारेमा प्रकाश पार्नुहुँदै

स्रोत व्यक्ति प्रस्तुतीकरण गर्दै

कार्यक्रममा सहभागीहरू

अनुसूची ५ : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका सहभागीहरूको उपस्थिति

आज मिति २०७८।०३।०१ गतेका दिन झापा गाउँपालिकाका अध्यक्ष श्री धर्म नारायण शाह ज्यूको अध्यक्षतामा सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण शाखाको "व्यक्तिगत घटना दर्ता र सामाजिक सुरक्षा" तथा राजस्व शाखाको "राजस्व सुधार योजना" सम्बन्धी १ दिने अभिमुखीकरण तथा छलफल कार्यक्रम गा.पा. क्षेत्रभित्रका जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, सुरक्षा प्रमुख एवम् संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थित

(१) धर्मनारायण शाह - अध्यक्ष
(२) अञ्जु देवी धपालिया - उपाध्यक्ष
(३) खेमराज थापा - ~~प्र.प्र.अ.~~ प्र.प्र.अ.
(४) रत्न कुमार यादव - वडा अध्यक्ष
(५) हिमाल कुमार चौलागाईं - ॥
(६) सुभाष गजेल - ॥
(७) महेन्द्र लाहिरे - ॥
(८) कृष्ण प्रसाद राजवंशी - ॥
(९) नवीन किशोर थापा - ॥
(१०) हरिश्चन्द्र ठाकुर - लेखा अधिकृत
(११) लक्ष्मी खतिवडा - प्रशासकीय अधिकृत
(१२) हिमाल मिश्र - सूचना प्रविधि अधिकृत
(१३) गौरव पोख्रेल - लेखापाल
(१४) महेश बराल - अ.ले.प.
(१५) चन्द्रमणी लिम्बु - वडा सचिव वडा नं. १,२
(१६) नारायण कु. चम्लागाईं - वडा सचिव वडा नं. ३
(१७) प्रतिमा रिमाल - वडा सचिव वडा नं. ४
(१८) सुनिता सुवेदी - वडा सचिव वडा नं. ५
(१९) आनन्द अधिकारी - वडा सचिव वडा नं. ६/७
(२०) पूर्णचन्द्र मैनाली - जिन्सी सहायक
(२१) विशाल कंडेल - स.क.अ.
(२२) टिकाराम दाहाल - वडा सदस्य वडा नं. १
(२३) अमेरी चौधरी - कार्यपालिका सदस्य
(२४) सुजिता गौतम -

(५७) विशाल भट्टराई एन आई सि एसिया बैंक
(५८) मित्र राज रेग्मी ,, ,, ,,
(५९) दिवाकर दाहाल
(६०) हरि बा. पौडेल
(६१) अभिषेक गौतम (प्रा. व. शिक्षा)
(६२) सीता लेखक (नो. फा. म. क्षेत्र)
३१०६५३१२१६

Integrated Studies & Research

अनुसूची ६ : मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीकरण कार्यक्रमका केही झलकहरू

Integrated Studies & Research Centre P. Ltd.